

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Informovanost veřejnosti o asistenčních aktivitách se
zvířaty využívaných v oblasti rozvoje osobnosti člověka**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
Ing. Ivona SVOBODOVÁ, Ph.D.

Vypracovala:
Bc. Anežka Lasíková

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Informovanost veřejnosti o asistenčních aktivitách se zvířaty využívaných v oblasti rozvoje osobnosti člověka“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Osek nad Bečvou 4. března 2012

Bc. Anežka Lasíková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce Ing. Ivoně Svobodové, Ph.D., za pozornost, kterou mé práci věnovala, za rady a metodickou pomoc při jejím zpracování, za poskytnutí cenných konzultací a informací.

Dále bych chtěla poděkovat kolegům za cenné rady a za vstřícnost při zpracování empirické části.

V neposlední řadě chci poděkovat své rodině za morální podporu, kterou mi poskytovala v průběhu celého studia i při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

OBSAH

Úvod	2
1. NÁHLED TÉMATU	4
1.1 Humánně - animální interakce z historické perspektivy	5
1.2 Současný stav zoorehabilitace v České republice	7
1.3 Základní aspekty provozování zoorehabilitace	8
2. TERMINOLOGIE	11
2.1 Pracovní programy asistenčních aktivit se zvířaty	13
2.1.1 Za přímé asistence člověka.....	13
2.1.2 Bez přímé asistence člověka.....	15
2.2 Vymezení pojmů dle druhu zvířete	16
2.2.1 Psi v zoorehabilitaci	16
2.2.2 Koně v zoorehabilitaci	19
2.2.3 Kočky v zoorehabilitaci	21
2.2.4 Delfíni v zoorehabilitaci.....	23
2.2.5 Ostatní zvířecí druhy a zoorehabilitace	25
2.3 Formy zoorehabilitace.....	28
3. ZVÍŘE V SOCIÁLNÍM SVĚTĚ ČLOVĚKA	31
3.1 Zvíře v oblasti rozvoje osobnosti člověka.....	34
3.2 Zvíře – životní průvodce	35
3.3 Shrnutí	38
4. VÝZKUM.....	40
4.1 Cíl práce	40
4.2 Hypotézy	41
4.3 Metodika	42
5. VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	44
5.1 Sociodemografická charakteristika	44
5.2 Informativní část dotazníku.....	48
5.3 Diskuse.....	63
6. ZÁVĚR.....	66
Resumé	67
Anotace.....	68
Literatura a prameny	70
Seznam obrázků	75
Seznam tabulek	76
Seznam grafů	77
Přílohy	78

Úvod

V posledních několika letech vnímáme prudký rozvoj v řadě technických oborů i v exaktních vědách. Méně však zaznamenáváme vývoj v oblasti sociální. Do tohoto odvětví zcela jistě zapadají i humánně - animální interakce. Na zvíře je stále častěji nahlíženo novým způsobem - jako na partnera, společníka a prostředníka osobnostního rozvoje jedince nebo zlepšení psychosociálního klimatu skupiny.

Využívání asistenčních aktivit se zvířaty v různých zařízeních sociálních služeb, školských, a dokonce i některých zdravotnických zařízeních, je v poslední době stále častěji vyhledáváno. Přispívají ke zlepšení kvality života osob se znevýhodněním a k jejich sociální integraci. Pomáhají při léčbě a prevenci nemocí, zmírňují pocit osamělosti a bojí sociální bariéry. Pozitivně působí při relaxaci i při výchově.

Rehabilitace pomocí zvířat (dále jen „zoorehabilitace“) najde uplatnění v podstatě u všech věkových kategorií lidské populace - od malých dětí přes pubescenty, osoby středního věku až po seniory. Zoorehabilitace – péče o zvířata, dotýkání, hlazení, kontakt s nimi a „komunikace přes zvíře“ - je nový obor, který začíná získávat svou pozici ve spektru léčení a pomoci lidem.

Některé metody zoorehabilitace u nás již zdomácněly, jiné na svoji příležitost teprve čekají. Bohužel v ČR nebyly dosud vytvořeny potřebné podmínky pro jejich využití. Zásluhou dobrovolných organizací a jednotlivců sice vnímáme jejich pozitivní efekt, ale stále tyto aktivity zaujímají nestandardní postavení ve zdravotnických službách. Nejsou uvedeny v základních modilitách zdravotní péče. Chybí jim legislativní zázemí a oficiální uznání jako terapeutické metody, zatímco v zahraničí existuje odborná literatura¹, jednotná terminologie, vypracované metodiky terapie za pomoci psa, vědecké výzkumy, legislativní úprava a zastřešující organizace. Z medicínského pohledu ji můžeme zařadit do pracovní nebo do skupinové terapie, využívané jen doplňkově.

---

¹ např.:

Nancy Lind, Animal Assisted Therapy Activities to Motivate and Inspire, Pyow Sports Marketing: 2009, English, ASIN B0070HDV8Y

Jane K. Wilkes, The Role of Companion Animals in Counseling and Psychology: Discovering Their Use in the Therapeutic Process, Charles C Thomas Pub Ltd: 2009, English, ISBN-10: 0398078637

Aubrey H. Fine, Handbook on Animal-Assisted Therapy, Third Edition: Theoretical Foundations and Guidelines for Practice, 3 edition Academic Press: 2010, English, ISBN-10: 0123814537

Celá tato právní i názorová problematika v ČR vychází ze skutečnosti neexistence předpisů, vyhlášek a norem, které by byly podkladem k zařazení do současného systému zdravotní péče.

Cílem této diplomové práce je zmapování současné informovanosti veřejnosti České republiky v oblasti rehabilitací pomocí zvířat u lidí se speciálními potřebami. Provedení deskriptivního výzkumu považuji pro toto odvětví za přínosné, protože tato otázka je v naší republice stále roztržštěná a nejasná. Prvotní snahou bylo získání dat od co největšího počtu respondentů, se zastoupením všech krajů ČR. Získané informace by mohly být přínosem k posílení zájmu odborných pracovníků v sociální sféře, speciálních pracovišť, psychologů a psychoterapeutů a v neposlední řadě pro cílové skupiny klientů.

1. NÁHLED TÉMATU

Asistenční aktivity se zvířaty využívané v oblasti rozvoje osobnosti člověka, se zaměřují na zlepšení kvality života osob se znevýhodněním a snaží se přispět k jejich sociální integraci pozitivním působením na zdravotní a psychosociální stav. Dle Nerandžiče (45) je zoorehabilitace vzájemně provázaný, koordinovaný a cílený proces, jehož základní náplní je co nejvíce minimalizovat přímé i nepřímé důsledky trvalého nebo dlouhodobého postižení jedince, s cílem aktivizace člověka se znevýhodněním a dosažením co nejvyššího stupně začlenění do běžného života. U dětí je tento proces nazýván „habilitace“.

„Terapie pomocí zvířat v žádném případě nemůže nahradit léčení odbornými lékaři, rehabilitačními pracovníky, psychology a ostatními odborníky. Jde však o obrovský psychoterapeutický impulz, který vede k motivaci a spolupráci při léčení i u umírajících pacientů bez ohledu na věk. Po celou dobu léčení také tímto způsobem naplňujeme kvalitu života nemocných“ (44).

Tento nový obor si postupně začíná nalézat své místo v širokém spektru léčebných metod, zejména u osob se speciálními potřebami, různých věkových kategorií. Zvířata sama o sobě neléčí, ale pozitivně zvyšují účinnost léčby vedené člověkem. Zastávají roli prostředníka – „koterapeuta“. Mají nezastupitelné využití pro tělesně i mentálně hendikepované. Ovlivňují rozvoj sociálního citění, podporují verbální i neverbální komunikaci. Pomáhají zlepšit koncentraci, paměť, motoriku, a nelze opomenout pozitivní vliv na psychiku člověka. Kulka (31) uvádí, že využitím zvířat v roli koterapeutů lze zkvalitnit psychoterapeutický proces. Je všeobecně známé, že spousta fyzických problémů úzce souvisí právě s psychickou stránkou.

Zoorehabilitace je velmi širokospektrální. Prolíná nejen do oblasti zdravotní péče, ale i do oblasti sociální, vzdělávací a do mnoha dalších vědních oborů¹. Nejedná se „jen“ o druh léčby, ale o metodu, kterou lze použít v několika směrech (77). Její výhodou je, že nemá žádné vedlejší nežádoucí účinky, tudíž nemůže uškodit – může jen pomoci. Nabízí možnost, jak uvést klienta do reality. Díky interakci se zvířetem a jeho reakcemi je posilován klientův vlastní systém sebehodnocení a zároveň si klient začíná být vědom limitů vlastního chování a zákonitostí vzájemného působení. Je to alternativní forma terapie. K léčebným účelům se využívá různých druhů zvířat - od psů, koček až po

---

¹ pedagogiky, psychologie, sociologie, gerontologie, psychiatrie, veterinární i humánní medicíny

hospodářská či terarijní zvířata, delfíny a další. Podle toho ji členíme do několika podskupin - pojmenovaných podle zvířete, které se k terapii využívá.

1.1 Humánně - animální interakce z historické perspektivy

Cílené humánně-animální interakce pro zdraví člověka mají delší historii, než by se na první pohled mohlo zdát. Počátek využívání zvířat ku prospěchu člověka lze spojit s obdobím jejich domestikace. Výjimečný je vztah mezi člověkem a psem, trvající již 10 000 až 30000 let (28).

V průběhu staletí se vyvinul určitý druh „sociální symbiózy“. Již v 9. století byla v belgickém Geelu zvířata systematicky nasazována ke zdravotně postiženým jako doplňková terapie. Dnešní podoba zooterapie vstoupila do léčebných zařízení ve známost v 18. století v Anglii. V Yorkshiru (na klinice York Retreat) byl založen sociální ústav pro duševně nemocné, kde byl hlavním cílem členů křesťanské společnosti dohled nad špatným zacházením s pacienty v psychiatrických zařízeních. Důraz byl kladen na nemedikamentální metody – na laskavost, porozumění a důvěru. Pacienti v rámci terapie obstarávali malá zvířátka – králíky a drůbež. Zvířata pomáhala zvyšovat sebekontrolu, přijímat odpovědnost, přispívala k dosažení komunikačních dovedností u pacientů. Těsné soužití člověka a zvířete poskytlo možnost uvědomovat si a vnímat léčebnou sílu zvířat. Buď přímo fyzické působení - živočišné teplo, antibiotika ve slinách apod., nebo i určitou schopnost probouzet samoléčitelé schopnosti jiného organismu. Přidaly se k nim i mechanismy citově pozitivní, antidepressivní a antistresové (32).

Obdobné aktivity byly prováděny v 19. století v Německu a dalších zemích. Začalo se využívat léčebné síly psů, koček, ovcí, ptáků a koní, ale první pokusy byly zatracovány a později zapomenuty. Není nezajímavé, že známí psychoanalytici Freud a Sullivan měli vždy ve své ordinaci psy (17). Galajdová uvádí, že podle dochovaných zpráv byla zvířata v nemocnicích poprvé využita v roce 1919 v USA, kde psi měli roli „kamaráda ke hrám“ (19). V roce 1966 bylo v Norsku založeno rehabilitační centrum pro zdravotně postižené, kde byli do léčebného režimu zařazeni také psi a koně. Velký průlom nastal v Americe v roce 1969, kdy Boris Levinson zjistil, že jeho pes může sehrát pozitivní roli při komunikaci mezi ním a nedůvěřivým dítětem, neboť s pomocí

psa mohl s takovým dítětem navázat kontakt (50). Mezi jeho nejstěžejnější patří studie, kdy ke svému vědeckému výzkumu použil svého psa, díky němuž dokázal, že pes by mohl pozitivně přispět při terapeutickém sezení s mentálními dětmi (23). Výsledky pozorování se odvážil publikovat i ve vědeckých časopisech¹. Setkal se s očekávanou kritikou, čas mu však dal za pravdu. Jeho poznatky na poli humánně – animálních interakcí se staly základem dalších studií v oblasti psychiatrie a dalších odvozených profesí.

Bouřlivým vývojem prošel obor zoorehabilitace v osmdesátých letech 20. století. Badatelé z rozmanitých vědních odvětví začali zakládat vědecké společnosti, vyměňovat si názory na různých jednáních a hojně publikovat ve vědeckých i populárně-naučných časopisech. Byla založena mezinárodní asociace organizací zabývajících se humánně – animálními interakcemi. Za zakladatele je považován Konrad Zacharias Lorenz². Tvrdil: „*Potřeba a přání vlastnit zvíře přichází většinou z touhy po nalezení cesty zpět k přírodě. Přilnutí člověka ke zvířeti je obdobou lidské potřeby vyjádřené pocity lásky a přátelství v nejčistším a v nejušlechtlejším slova smyslu*“ (37).

Značným impulsem pro rozvoj mladého vědního oboru se stalo založení zastřešující Mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction

Obrázek 1: Logo IAHAIO

Organizations), se zaměřením na humánně-animální interakce. Vznikla v roce 1992 ve Washingtonu. Jejím hlavním úkolem je koordinace organizací ve členských státech, zabývajících se výzkumem i praktickým využitím zvířat (19). Každé tři roky pořádá celosvětovou konferenci k dané problematice³.

¹ první práce v tomto oboru – „The dog as co-therapist“, 1962

² rakouský zoolog, nositel Nobelovy ceny

³ v roce 1998 se konala v Praze - k danému tématu nejuspěšnější konference v historii, s rekordním počtem delegátů ze 42 zemí světa, kteří vyslechli celkem 63 přednášek a 43 prezentací

1.2 Současný stav zoorehabilitace v České republice

Nepříznivý demografický vývoj České republiky deklaruje populační deficit, jako důsledek poklesu porodnosti. Prohlubující se tendence stárnutí populace si vyžaduje zvýšení pozornosti podpůrných profesí v oblasti poskytování služeb, které by reflektovaly aktuální potřeby lidí.

Současná situace v oblasti asistenčních aktivit se zvířaty využívaných v oblasti rozvoje osobnosti člověka – zejména člověka se speciálními potřebami, je stále nejednotná a nejasná (63). Výjimku tvoří léčebné využití koní – hiporehabilitace. Tato má jasně danou metodiku a je uznána jako terapeutická metoda. Ve fyzioterapii se začala používat již v 80. letech minulého století (78).

I když je z humánně – animálních interakcí, coby podpůrné rehabilitační metody, patrná efektivita, a je stále častěji a cíleněji využívána, není prozatím zařazena mezi uznávané léčebné metody ani bodově ohodnocena zdravotními pojišťovkami. Stále se opírá „jen“ o dobrovolnictví. Česká republika postrádá v oblasti asistenčních aktivit se zvířaty řízení a závazná pravidla. Všichni, kdo mají o tuto činnost zájem, se řídí předpisy, které platí pro jednotlivé dobrovolné organizace, kluby, nebo léčebná zařízení (64).

Aby bylo možné působení zvířat uzнат jako doplňkovou terapii se všemi náležitostmi, je zapotřebí zpracovat ucelenou metodiku s konkrétními postupy, možnostmi využití a přínosy pro jednotlivé konkrétní typy klientů. Na druhé straně by měly být také kladeny přísné požadavky ve smyslu teoretické odborné průpravy na koterapeutický tým¹, na spolupráci s odborníky, supervizi a další náležitosti.

Obrázek 2:
Logo SVOPAP

Pro tento směr zatím v ČR neexistuje žádný ucelený vzdělávací systém. Kvalifikaci si lze navýšit absolvováním vzdělávacích kurzů pod záštitou různých organizací. Jako příklad lze uvést rekvalifikační a vzdělávací kurz Canisinstruktor pro oblast rozvoje osobnosti, který připravila společnost SVOPAP, vzdělávací centrum s akreditací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR v roce 2002. Od roku 2010 existuje možnost bakalářského studia oboru Zoorehabilitace na ČZU v Praze Suchdole, (64).

¹ odborně vzdělaný pracovník s jeho zvířetem se speciálním výcvikem

Organizace, ve kterých se zvířata testují, sice nejsou jednotné, ale vesměs všechny vycházejí z principů národní asociace AVOZ¹. Tato organizace byla založena 16. května 1995 v Praze za účelem šíření a prohlubování myšlenky pozitivních vlivů soužití lidí se zvířaty. Informuje o výsledcích odborných a vědeckých prací, které se zabývají vztahy mezi zvířaty a lidmi. Sdružuje přední odborníky z různých vědních disciplín jako např. psychologie, psychiatrie, pedagogiky, gerontopsychiatrie, zoologie, zvěrolékařství a další. Mezi její zakládající členy patří mimo jiné prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc. - dětský psycholog a doc. MUDr. PhDr. Miloš Vojtěchovský - gerontopsychiatr. Prostřednictvím AOVZ je ČR členem mezinárodní asociace (83).

Vývoj asistenčních aktivit se zvířaty v České republice směřuje vedle dobrovolnictví k sociální službě. I když v současnosti výzkumných studií přibývá, stále se proces vývoje potýká s nedostatkem pramenů, které by umožňovaly vysvětlit některé proměnné, a tím vytvořit návod pro predikci úspěšnosti, místo metody „pokus – omyl“ (50).

1.3 Základní aspekty provozování zoorehabilitace

V České legislativě není doposud problematika zoorehabilitace samostatně řešena. Existuje však několik platných zákonů a vyhlášek (65), které sice přímo asistenční aktivity se zvířaty normami neupravují, ale k zoorehabilitaci se vztahují:

- ✓ *Zákon 246/1992 Sb. Na ochranu zvířat proti týrání v platném znění včetně prováděcí vyhlášky*
- ✓ *Zákon 258/2000 Sb. O ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů*
- ✓ *Vyhláška č.137/2004 Sb. O hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných*
- ✓ *Zákon 166/1999 Sb. O veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů v platném znění včetně prováděcích vyhlášek (68)*
- ✓ *Vyhláška č.5/2009 Sb. O ochraně zvířat při veřejném vystoupení a chovu (2)*
- ✓ *Zákon 108/2006 O poskytování sociálních služeb (3).*

---

¹ Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům

Musí se jimi řídit každý majitel zvířete, nikoli pouze zvířete zapojeného do zooterapie.

Činnost občanských sdružení provozujících zooterapii je upravena Zákonem 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů (1). Jejich vznik musí být podložen registrací stanov na Ministerstvu vnitra ČR. Samotný provoz jednotlivých organizací se opírá o vnitřní normy vycházející z konkrétní formy humánně-animální interakce, kterou se daná organizace zabývá, a z cílové skupiny klientů organizace. Současně musí být dodržován etický kodex Mezinárodní organizace IAHAIO.

Pokud dochází ke střetu více terapeutických zvířat najednou, je žádoucí, aby z důvodu zabezpečení jejich welfare¹, byl pořadatel registrován u Ústřední komise pro ochranu zvířat (ÚKOZ) a měl schválený řád pro danou. Aby zvíře mohlo při zoorehabilitaci odvést kvalitní práci, je potřeba dodržet podmínku zajišťující dostatečný odpočinek zvířete mezi jednotlivými aktivitami (66). U přetěžovaného zvířete se může začít projevovat agresivita, přestává spolupracovat, stává se apatickým. Dlouhodobá zátěž zvířete může vést až k jeho zdravotním problémům (79).

S provozováním zoorehabilitace, kromě nevyřešené legislativy, souvisí i některá další možná rizika. Nejsou jednoznačně stanovena kritéria výběru zvířete. K dosažení co nejlepších výsledků je nutné vždy dbát na vhodně zvolený druh zvířete pro určitý typ postižení a respektovat náklonnost klienta ke zvířeti (76).

Je třeba klást důraz i na profesionalitu a odbornost zooterapeuta. Aby bylo docíleno co nejlepšího využití techniky ve prospěch klienta, musí mít zažitou konkrétní techniku po stránce teoretické i praktické (49). Mezi nejpodstatnější charakterové vlastnosti terapeuta patří empatie, porozumění a kongruence² vůči klientovi (26). Musí být schopen komunikovat verbálně i neverbálně (10). S profesionalitou zoorehabilitace zajisté souvisí konkretizace požadavků na profesní přípravu zooterapeuta, která doposud nebyla vypracována.

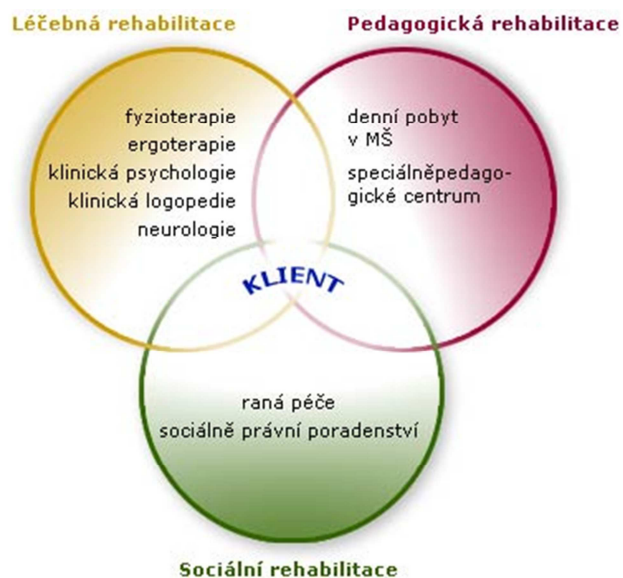
I přesto, že je zoorehabilitace řadu let využívána a vyhledávána, není začleněna do ucelené rehabilitace³, není součástí politiky státu.

---

¹ anglický termín vyjadřující životní pohodu zvířat

² shoda mezi profesionálním projevem a osobními pocity, myšlenkami a postoji

³ včasné, plynulé a koordinované úsilí o co nejrychlejší a co nejširší zapojení občanů se zdravotním postižením do všech obvyklých aktivit života - definice dle světové zdravotnické organizace (WHO)

Obrázek 3: Znárodnění ucelené rehabilitace

Nerandžič uvádí, že ucelená rehabilitace je vzájemně provázaný, koordinovaný a cílený proces, jehož základní náplní je co nejvíce minimalizovat přímé i nepřímé důsledky trvalého nebo dlouhodobého postižení jedince (45). Zooterapii náleží začlenění do léčebné rehabilitace.

2. TERMINOLOGIE

Terminologie používaná k popisu aktivit, ve kterých dochází k interakcím mezi zvířaty a lidmi se speciálními potřebami, je nesjednocená a prodiskutovaná nejen v České republice (33). Zahraniční literatura používá anglo-americkou terminologii. Je jednoduchá, ale velmi těžko lze vypracovat odpovídající (analogický) překlad do českého jazyka. Důvodem je rozsáhlost a nepřesnost v používané terminologii. Tím se stává matoucí a způsobující nedorozumění mezi odbornou a laickou veřejností. Tato nedorozumění potom pokračují na úrovni národní i mezinárodní. Překlady z a do cizího jazyka se stávají nejednoznačnými. Těžko lze proto hledat cenné informace v zahraniční literatuře (61).

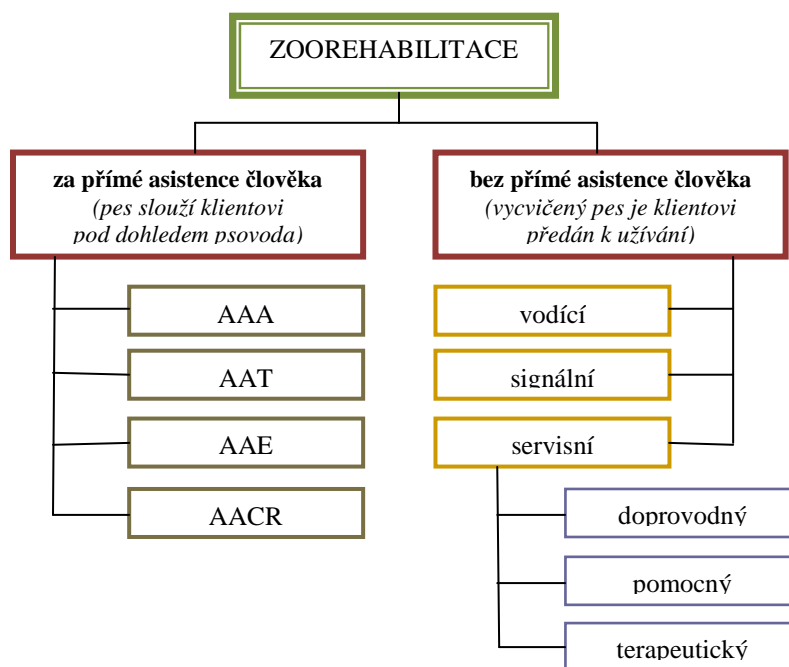
S tímto problémem se v posledních letech potýká, a uvědomuje si ho, stále větší okruh lidí. Pokouší se o ustanovení terminologie, která by byla výstižná, srozumitelná a jednotná pro všechny zainteresované. Společným cílem je přesnost a jasnost při jednání s lékaři, terapeuty, instruktory, klienty a zdravotními pojišťovny, za účelem zvýšení profesionální úrovně a zlepšení financování tohoto oboru. Základní členění: zoorehabilitace a zooterapie¹. Dva všeobecné souhrnné pojmy, se kterými se v oblasti pozitivního působení při konexi člověka a zvířete setkáváme. Je ovšem zapotřebí mezi nimi rozlišovat principiální terminologický rozdíl, který se opírá o pozici osoby koordinující humánně – animální interakci.

Zoorehabilitace – pomocná služba mající sociální charakter. Vystihuje podstatu aktivit se zvířaty pro zlepšení života hendikepovaných. V úzké součinnosti s psychology, etopedy a speciálními pedagogy v maximální možné míře využívá schopností zvířat pro individuálně cílenou pomoc. Nejčastěji používanými zvířaty jsou psi. Zoorehabilitaci lze provozovat se psem terapeutickým nebo asistenčním. Aktivity s asistenčním psem spadají do oblasti pracovní a sociální, resp. do podpory plnohodnotného života (64). Může být realizována pedagogy, psychology, sociálními pracovníky, nebo dobrovolníky.

Zooterapie - podpůrná aktivita s terapeutickým zvířetem - speciálně vycvičeným, ke zlepšení klientova fyzického i psychosomatického stavu, spadající do oblasti sociální,

¹ v literatuře se též uvádějí pojmy animoterapie nebo animal terapie, které mají stejný význam. Dříve se užívalo výrazů s obsahem slova „pet“ – tj. miláček, mazlíček..., od něhož bylo v 80. letech 20. století z důvodu nepřesnosti upuštěno, neboť mazlíčci sami o sobě neléčí [Krausov8, 2001] Introduction to Animal/assisted activities and therapz }AAA{AAT Bauer]

léčebné a pedagogické (64). Většinou probíhá za přímé asistence člověka a pod jeho neustálým dozorem. Výraz terapie by měl být terminologicky používán výhradně ve spojení s lékařskými a psychologickými postupy. Mohou být uplatňovány pouze profesionály se zdravotním, sociálním nebo pedagogickým vzděláním, nebo v jejich úzké spolupráci (80). Terapie s účastí zvířete má výjimečné postavení také ve speciální pedagogice. Tuto výjimečnost vysvětluje terapeutický prostředek, kterým je zde kromě člověka jiný živý tvor - zvíře, nejčastěji pes a kůň (42). Obecně si lze pod pojmem zooterapie představit pozitivní až léčebné působení zvířete na člověka. Zvíře je v roli prostředníka - koterapeuta¹, kdežto člověk je terapeutem (18).

Obrázek 4: Dělení zoorehabilitace podle způsobu poskytování služby

¹ povahově a zdravotně vhodné zvíře, jehož schopnosti jsou ověřeny testováním

2.1 Pracovní programy asistenčních aktivit se zvířaty

V roce 1990 vypracovala organizace Delta Society¹ praktické standardy pro asistované a léčebné aktivity prostřednictvím zvířat s cílem prosazovat a propagovat pozitivní výsledky působení zvířat na lidské zdraví, odstraňovat překážky, které brání zapojení zvířat do běžného života a podporovat nové role zvířat v léčebném a rehabilitačním procesu. Základem těchto standardů jsou pracovní programy AAA a AAT (16).

2.1.1 Za přímé asistence člověka

AAA – Animal Assisted Activities – aktivity za pomoci zvířat, které se pomocí přirozeného kontaktu člověka a zvířete zaměřují na zlepšení kvality života klienta, obecnou aktivizaci, nebo přirozený rozvoj jeho sociálních dovedností. Poskytuje především příležitost pro motivační, výchovný, odpočinkový a terapeutický prospěch. Jde o neformální setkání klientů se speciálně vybranými zvířaty v přítomnosti speciálně vyškoleného majitele zvířat a personálu zařízení. Není zde naplánován speciální léčebný cíl (52), a proto lze výsledky vyjádřit pouze v pojmech radosti, spokojenosti a štěstí. Typickými technikami jsou hlazení zvířete (dotyky), hry, péče o zvíře, přirozené procvičování komunikace a paměti apod. Metoda se používá ve stacionářích, domovech důchodců, v psychiatrických léčebnách a v léčebnách dlouhodobě nemocných. Tuto službu obvykle provozují dobrovolníci pod dohledem osob pečujících o klienty a navazuje na další volnočasové aktivity v zařízení.

AAT – Animal Assisted Therapy - terapie za pomoci zvířat, která je cíleně řízenou intervencí, podpůrnou metodou celkové rehabilitace klienta. Zvíře je nezbytnou součástí terapeutického procesu. Musí splňovat specifická kritéria odpovídající terapeutickým cílům. Průběh terapie musí být vždy zdokumentován a vyhodnocen (7), výsledky jsou objektivně pozorovatelné a měřitelné. Proces je směřován a řízen zdravotnickým profesionálem s odbornou specializací v rámci jeho zaměstnání, s odpovědností za klienta. Terapie má specifikován požadavek, kterého chceme dosáhnout, např. zvýšení

---

¹ mezinárodní nezisková organizace, jejímž hlavním zaměřením je terapie pomocí zvířat, založena 1970 v USA, je největší organizací v oblasti vztahu člověk-zvíře

sociálních dovedností, hybnosti, verbální komunikace, apod. Terapie je určena k podporování nebo zlepšování fyzických, sociálních, emocionálních či kognitivních funkcí. Užitím této metody dochází k posílení žádoucího chování nebo k utlumení chování nežádoucího, např.: léčba fobií, nácvik mluvení, zlepšení koncentrace... (19).

AAA	AAT
Příležitostný přirozený kontakt člověka a zvířete	Cíleně řízená interakce
Není naplánován specifický léčebný cíl	Pro každou relaci jsou dané určité cíle
Stejně aktivity používány pro obsáhlou klientelu	Individuální zaměření na každého klienta
Průběh interakce není dokumentován	Průběh interakce dokumentován a vyhodnocován
Náplň interakce není stanovena, je spontánní	Každá interakce je plánovaná, včetně intervalů
Délka interakce není stanovena	Délka interakce je předurčena, dle potřeb klienta

Obrázek 5: Přehled základních rozdílů mezi AAA a AAT

AAE – Animal Assisted Education - vzdělávání za pomoci zvířat, kde pedagogové využívají spontánního nebo cíleného kontaktu člověka a zvířete. Zaměřuje se na rozvoj nebo zlepšení výchovy, vzdělávání a sociálních dovedností klientů se specifickými potřebami, nebo jako součást zážitkové výuky. Hlavním cílem je přirozené zvýšení motivace k učení a osobnímu rozvoji. Typickými technikami je předávání informací zábavnou formou a názornou ukázkou, využití zvířete jako prostředníka pro výuku, hry nebo manipulace se zvířetem pro rozvoj motoriky, komunikace. Přítomnost zvířete je využívána také při komunikačních bariérách, jednak na úrovni učitel-žák, ale i žák-žák. Pro AAE se používají nejen psi, kočky, koně, ale i bezobratlí nebo hmyz (tzv. *insektoterapie*). Tato metoda může mít i formu osvětovou, jež v obecné rovině pracuje s běžnou populací studentů a veřejnosti. Má podobu přednášek, besed, veřejných prezentací, ukázek výcviku apod. (18).

Obrázek 6: Pes součástí vzdělávání

AACR – Animal Assisted Crisis Response - krizová intervence za pomoci zvířat, vždy v kooperaci s Integračním záchranným systémem (IZS). Koterapeut je plně součástí metodiky (69). Kontakt zvířete a člověka v krizové situaci pomáhá odbourávat stres a napomáhá k celkovému zlepšení psychického nebo fyzického stavu nejen u obětí katastrof a mimořádných událostí, ale také samotných záchranářů. AACR týmy jsou vychovávány k účinné a profesionální práci ve stresujícím a nepředvídatelném prostředí, individuálním i skupinovém (89). Freeman zařazuje mezi techniky krizové intervence zejména psychologické metody, empatický rozhovor, motivaci klienta ke komunikaci, hlazení zvířete a hry (18). O průběhu řešení krizových a mimořádných událostí je vedena dokumentace, která se po ukončení intervence vyhodnocuje. Nejčastějšími klienty krizové intervence za pomoci zvířat jsou obecně lidé v silném stresu, nebo akutní krizové situaci, jejich rodiny, příbuzní a přátelé. Mohou to být oběti trestných činů např. týrání, zneužívání, znásilnění, nebo lidé, kteří prožili nějakou traumatickou událost. Metoda má kořeny v USA, kde časté bouřlivé přírodní živly a jejich následky zavdaly výzvu k užití terapeutických zvířat k ošetření psychiky obětí těchto krizí (69).

Počáteční písmeno **A**, které označuje jakékoliv zvíře (animal), lze zaměnit za **H**, což je označení pro koně (hippo). **P** znamená domácí zvířata (pet), lze ho zaměnit i za **C**, pak by šlo o úzkou specializaci na psy (canis). Druhé písmeno **A** označuje, že jde o asistenci, tedy činnost „podpořenou“ zvířetem (64).

2.1.2 Bez přímé asistence člověka

Dle ADI¹ lze definovat tři typy asistenčních psů:

- vodící pes - „Guide dog“ je ten, který vodí osobu nevidomou nebo zrakově postiženou
- signální pes - „Hearing dog“, neboli slyšící, upozorňuje osoby neslyšící, nedoslyšavé nebo trpící záchvatovým onemocněním

---

¹ mezinárodní organizace Assistance Dogs International

- servisní pes - „Service dog“ pracuje pro osobu s postižením jiným, než je slepota či hluchota; je speciálně vycvičen cvičitelem k provádění širokého spektra speciálních úkolů – povelů, dle individuálních potřeb jedince, např. aport nebo přivolání pomoci v krizi, aby zmírňoval jedincův hendikep

Užívání psa na ochranu, osobní obranu nebo potěšení nekvalifikuje psa na asistenčního.

V Německu se pojem „service hunde“ nahrazuje „Behindertenbegleithund“. Jedná se o výcvik psů speciálně pro potřeby budoucích majitelů, a to jak upoutaných na invalidní vozík, tak i neslyšících. V roce 1996 byla v Německu uveřejněna studie, která prokázala, že speciálně vycvičený pes zredukuje nezbytnou výpomoc asistenta či ošetřovatele až o 70 % (20).

2.2 Vymezení pojmů dle druhu zvířete

2.2.1 Psi v zoorehabilitaci

Canisterapie¹ – terapie související s využitím psa v interaktivním léčebném procesu lidí. Cílem je aktivizace hendikepovaného člověka, nebo člověka se speciálními potřebami, zlepšení jeho psychického a fyzického stavu, a snížení množství užívaných léků. V průběhu terapie nastává aktivace a mobilizace zbytkových schopností klienta. Dochází k jakémusi „nastartování“, uzdravovacího procesu pomocí přírody (44). Není zcela jisté zatím stanoveny, zda canisterapie zůstane jako podpurná léčebná metoda, nebo bude zařazena mezi nové terapeutické postupy. Růžička (54) upozorňuje na posun terapie - v srpnu 2009 vyšel věstník Ministerstva zdravotnictví v ČR, v němž je metodické doporučení pro zavedení dobrovolnického programu v nemocnicích v souladu s procesy řízení rizik a bezpečnosti pacientů.

Canisterapie je vhodná jako další metoda i při práci s klienty, kteří mají problémy s komunikací. Podporuje pocitové schopnosti, myšlení a pohyb. Je nepochybné, že může působit současně ve třech oblastech – v socioterapii, psychoterapii a fyzioterapii.

---

¹ Canis=latinsky pes, terapie = řecky léčba; termín poprvé použit v r. 1993 v ČR, je spjat se jménem PhDr. Jiřiny Lacinové

Jde o ucelenou rehabilitaci, kterou můžeme využít pro klienta v jakémkoli věku. Kromě odstraňování již vzniklých nedostatků má canisterapie svůj význam i jako prevence nežádoucího chování a prevence rozvoje sociálního problému. Proto ji můžeme s úspěchem využívat i ku prospěchu zdravých dětí v zařízeních školského typu či v zařízeních pro volný čas (47).

Obrázek 7: Označení canisterapeutického psa

Terapie je realizována canisterapeutickým týmem. Ten je tvořen terapeutem – člověkem s vysokou sociální inteligencí a maximální schopností empatie a týmové práce, a psychicky a fyzicky zdravým psem, který je tolerantní k lidem a ostatním zvířatům (42). Psi pro canisterapii se opírají o odborný výběr již ve štěněčím věku a jsou vychováváni cílenou socializací a speciálním výcvikem pro cílené konkrétní využití. Aby psi mohli svého pána doprovázet i na místa, kam běžně psi nesmějí vstoupit, bývají po výcviku označeni žlutou vestou s nápisem.

Využití psů ve zdravotně sociální oblasti rozdělujeme na čtyři skupiny:

Psi asistenční → kompenzují potřebnost osoby

Psi canisterapeutičtí → asistují při terapii

Psi diagnostičtí → napomáhají včasné diagnostice

Psi záchranářští → zachraňují život

Asistenční pes - je praktickým pomocníkem klienta s hendikepem nebo se specifickými potřebami. Částečně nahrazuje službu člověčích osobních asistentů, snižuje závislost tělesně handicapovaných na pomoci jiných lidí. Předpokladem pro použití asistenčního psa je klientova schopnost psa povelovat, celkově ho zvládnout, schopnost se sám o něj postarat a využívat jeho komunikační, asistenční a terapeutické pomoci (70).

Canisterapeutický pes - patří do specifické skupiny pomáhajících psů. Je pro člověka přínosem v psychické i fyzické úrovni. V psychické rovině zastává funkci společníka a kamaráda, je schopen podnítit verbální i neverbální komunikaci. Může mít příznivý

vliv v oblasti sociálně-integrační při práci s deprivovanými klienty. Ve fyzické rovině je nápomocen u tzv. polohování, jedinečné a nenahraditelné metody pro specifický okruh tělesně postižených pacientů, kdy je využíváno fyziologické teploty psa¹ a přirozeného „usouladění“ mezi rytmem srdce klienta a dechem psa. Tímto se stimuluje fyzická a psychická úleva člověka se specifickými potížemi - snižuje se spasmatický stav, navozuje klid, relaxace (15).

Diagnostický pes - dokáže svým dokonale vyvinutým čichem u člověka rozpoznat projev nemoci nebo psychosomatického stavu dříve, než se projeví klinicky². Pro tuto metodu se využívají dva typy výcviku. První je směřován k detekci přítomnosti nemoci, např. onkologického onemocnění, přímým kontaktem s klientem nebo prostřednictvím odebraných vzorků jeho tělních tekutin, dechu, stěrů apod. Výsledky projevu psa jsou odpovídající skutečnosti. Uplatnění ve zdravotnictví je ve fázi výzkumu. Druhý typ výcviku spočívá k varování před nástupem záchvatu – epilepsie, diabetes. Psi jsou speciálně vybíráni a testováni na senzitivitu vůči projevům nemoci konkrétního klienta. Vycvičený pes varuje svého pána před nástupem záchvatu. Tím umožní předejít druhotným poraněním nebo i samotnému záchvatu díky včasné medikaci. Bez jakékoliv nadsázky svému pánovi může takto vycvičený pes zachránit i život (22)

Záchranářský pes - speciálně vycvičený pes na vyhledávání živých lidí v sutinách domů zničených zemětřesením, zavalených pod lavinami, či zraněných v nepřístupných terénech, vyhledávání lidských ostatků po katastrofách, haváriích, hledání utonulých, odhalování plastických trhavin vyrobených starými metodami, a tudíž pro moderní detektory neviditelných. V případě jakékoliv záchranné akce se vždy jedná o týmovou práci psovod – pes. Proto jsou na psa i na psovoda kladeny značné požadavky, s cílem zajistit úspěšnost samotné akce i bezpečnost týmu, v mnohdy nebezpečných situacích, do nichž se mohou dostat. Psovod by měl být fyzicky a mentálně přizpůsobivý a odolný. Musí dobře odhadovat hrozící nebezpečí, velmi dobře znát reakce a hraniční schopnosti svého psa. Pes by měl projevovat přirozený zájem o pachové práce, mít vyrovnanou povahu a pevné zdraví. Dalšími požadavky na psa jsou důvěřivost a naprostá neagresivnost vůči lidem (8).

Je diskutabilní – zda záchranářský pes do této kategorie vůbec patří. Jsou na to velmi protichůdné názory.

---

¹ tělesná teplota psa je vyšší o 1,5 až 2°C než teplota lidského těla

² v zahraničí je metoda označována AABC – Applied Animal Behaviour Science

2.2.2 Koně v zoorehabilitaci

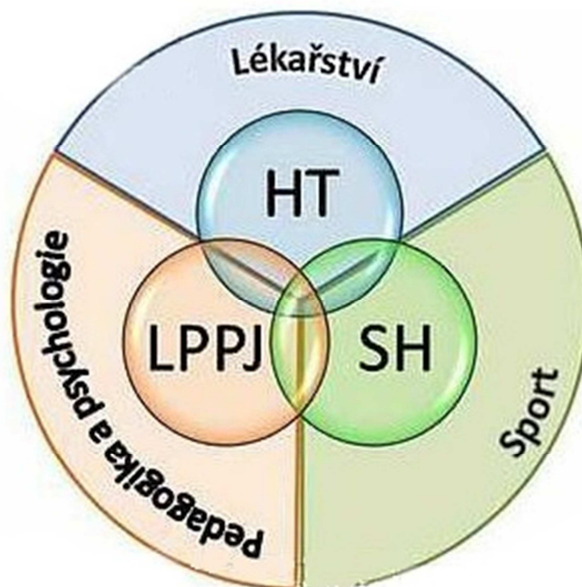
Hiporehabilitace – ucelená rehabilitační metoda s využitím koně, s komplexním bio-psycho-sociálním působením na lidský organismus. Přenášením pohybu koňského hřbetu na lidské tělo dochází ke stimulaci centrálního nervového systému. Přejímání motorického pohybu ovlivňuje svalový tonus a zdokonaluje pohyb člověka v prostoru. Kontakt s tímto zvířetem obsahuje i velmi významný podíl sociální rehabilitace, kde kůň plní funkci jakéhosi ukazatele žádoucích proměn v chování či duševním vývoji léčeného pacienta.

Hiporehabilitace se dělí na tři základní oblasti. Dělení má své opodstatnění v tom, že se každému klientovi mohou věnovat příslušní odborníci dle jeho typu postižení. Tím lze také dosahovat co nejlepších výsledků.

Lékařství → hipoterapie (HT)

Pedagogika → léčebně pedagogicko-psychologické ježdění (LPPJ)

Sport → sportovní ježdění handicapovaných (SH)

Obrázek 8: Model hiporehabilitace

Tento model, který pochází z Německa, je v současné době přejímán téměř po celém světě a drží se ho i Česká hiporehabilitační společnost (30).

Hipoterapie je speciální formou fyzioterapie pomocí koně, a současně jednou z nejpříjemnějších metod léčebné rehabilitace. Řadí se mezi proprioceptivně – neuromuskulárně facilitační metody¹. Při této individuální cílené terapii je klient z hlediska ovládání a vedení koně pasivní. Je však nucen ovládat svoji posturu². Při vlastní terapii leží nebo sedí na koni, který je veden hipologem. Celý proces je korigován odborným fyzioterapeutem. Podle druhu a psychomotorického vývojového stupně postižení klienta lze využít pomoci jednoho až dvou pomocníků. Tuto formu terapie vždy indikuje v rámci komplexní rehabilitační péče odborný lékař – neurolog, rehabilitační lékař, nebo ortoped. Je určena pro klienty s diagnózami: dětská mozková obrna, roztroušená skleróza mozkomíšní, centrální mozkové příhody, Downův syndrom, vadné držení těla, asthma bronchiale, skoliózy, amputace končetin, vertebrogenní syndrom, funkční sterilita, senzomotorická postižení a další, které jsou spojeny s poruchou pohybového aparátu, koordinace a rovnováhy (11).

Obrázek 9: Hipoterapie

Léčebně pedagogicko - psychologické ježdění (LPPJ) zahrnuje disciplínu pro oblast pedagogickou, sociální „Aktivity s využitím koní (AVK)“ a disciplínu pro oblast psychoterapie „Terapie s využitím koní pomocí psychologických prostředků (TVKPP)“. U obou metod je využíváno prostředí jezdecké stáje, kontaktu s koněm a vzájemné interakce s ním jako prostředku motivace, aktivizace a vzdělávání lidí se specifickými potřebami. Tímto léčebným prostředkem lze korigovat psychické a fyzické příznaky vyvolané duševní chorobou, poruchy chování dětí a adolescentů, slouží při výuce mentálně retardovaných dětí. Terapie je zpravidla klientům indikována odborným

¹ metoda využívající ve vysokém rozsahu podněty z periferie organismu, které cíleně ovlivňují postihnuté funkce lidského těla
² správné držení těla

lékařem – psychiatrem, klinickým psychologem, nebo logopedem. Pedagogicko-psychologické ježdění provádí odborníci zabývající se příslušnou problematikou klienta - psycholog, psychiatr ve spolupráci s hipologem, případně s pomocníky (42). Používá se voltižní ježdění¹, nebo aktivní ovládání koně pacientem. Při voltiži pacient provádí dle instruktáže klasická či modifikovaná voltižní cvičení. Dále jako terapeutický prvek slouží specifické prostředí stáje a samotný kontakt s koněm: navazování kontaktů mezi klienty a koňmi, práce ve stáji, ošetřování, hlazení, pozorování koní atd. Důležitá je podpora sebedůvěry pacienta prostřednictvím cvičení odvahy, samostatnosti, obratnosti, nebo naopak podle konkrétní diagnózy tlumení agresivity, výchova k zodpovědnosti a kázni. Důležitá je i spolupráce s ostatními pacienty (59).

Sportovní ježdění handicapovaných – parajezdectví, je upravená jezdecká sportovní disciplína pro handicapované, založená na aktivní jízdě na koni. Na rozdíl od klasického sportovního ježdění je aktivním činitelem sám kůň, proto je třeba klást velký důraz na výběr správného koně pro klienta a také na správnou polohu, ve které klienti jezdí. Jezdec se zdravotním postižením – oslabením - handicapem se s ohledem na svoje postižení za použití speciálních pomůcek či změněné techniky jízdy učí aktivně jezdit na koni, voltižním cvikům nebo vede koně v zápřeži, případně se může zúčastnit jim určených sportovních jezdeckých soutěží² se specifickými pravidly³. Pravidla vyhodnocování soutěží jsou upravena s ohledem na specifika jednotlivých postižení. Jezdec pod dohledem vyškoleného cvičitele jezdectví absolvuje jezdecký výcvik, který musí respektovat možnosti jezdce. Při každé nejasnosti je nutná konzultace s fyzioterapeutem. Pro handicapované klienty představuje ježdění aktivní formu udržování či zvyšování fyzické kondice, včetně napomáhání jejich integraci do společnosti. Navazuje na předchozí metody (24).

2.2.3 Kočky v zoorehabilitaci

Felinoterapie – podpůrná léčba somatických i psychických poruch a zátěží. Principem je využití vrozeného daru empatie, intuice a léčivé energie kočky schopné odnímat bolest a utrpení, schopnost navozovat duševní harmonii a napomáhat najít ztracenou životní rovnováhu, vytvářet nový smysl života potřebným, odnímat pocit

¹ kůň vedený na lonži

² paravoltiž, paradrezúra, parawestern, paravozatajství

³ nejnižší stupeň = základní ovládání, nejvyšší stupeň = zákl. stupeň jezdeckých zkoušek

osamění, zklamání, opuštěnosti, vytvářet pocit jistoty a bezpečí. Její přítomnost a nenucený kontakt s klientem navozuje příjemné prostředí (27). Forma felinoterapie může být **pasivní** – kdy již pouhá přítomnost kočky pozitivně působí při odbourávání pocitu samoty nebo forma **interaktivní** - o zvíře je již konkrétně pečováno, vztah je posunut do roviny vzájemného obohacení a sounáležitosti, člověk cítí za zvíře zodpovědnost. Aktivity jsou voleny spontánně, např. česání srsti apod. Výsledky interakce jsou objektivně pozorovatelné, např. zlepšení motoriky rukou apod. Pro felinoterapii se hodí každá kočka, která je zvyklá na kontakt s cizími lidmi a má klidnou, milou, vstřícnou a vyrovnanou povahu. Nemusí být speciálně vycvičená. Felinoterapie poskytuje motivační podněty k uzdravení, odpočinku i stabilizaci organismu. Klienty bývají obvykle senioři, hendikepovaní lidé, pacienti s Alzheimerovou chorobou, autistické děti, děti s kombinovaným postižením, ale také děti zdravé, které jsou ohroženy emocionálními a výchovnými problémy. Je vhodnou podpůrnou metodou při léčbě závislostí, neuróz, stresů a neklidu.

Obrázek 10: Felinoterapie

Zakladatelkou a zkušenou odbornicí tohoto oboru zooterapie u nás je paní Daniela Hypšová. Pod jejím vedením byla zpracována originální metodika felinoterapie (25), která je v Evropě ojedinělá, ale o to více uznávaná. Svědčí o tom i úzké pracovní kontakty s Německem, Rakouskem a Izraelem, kde tyto formy práce mají zelenou. Centrum felinoterapie v ČR je v Mladé Boleslavi (44).

2.2.4 Delfíni v zoorehabilitaci

Delfinoterapie – symptomatická emocionální terapie využívající působení léčivé síly delfínů na člověka a současně využívá její energie. Jde o speciálně upravený a kontrolovaný kontakt člověka s delfínem, s cílem získat léčebný efekt. Dokáže pomoci lidem s různým tělesným i duševním postižením (58).

Obrázek 11: Delfinoterapie

Centrum delfinoterapie, nebo-li „Dolphin Assisted Therapy (DAT)“, vzniklo na Ukrajině pod vedením Anatolije G. Smoljaninova. Do povědomí lidí vstoupila přibližně před 10 – 15 lety. V ČR se tento druh zooterapie dosud nepraktikuje.

Kontakt s delfínem má několik úrovní terapeutického působení na člověka - pozitivní emoce, kinestetické vnímání harmonie pohybů, působení na reflexní zóny, motivaci hrou. Studie ukazují, že plavání s delfínem snímá všechny druhy depresí. Zvláštností delfínů je jejich obrovské bioenergetické pole, resp. extrasenzorika, evidentně pozitivně působící na lidi ve svém okolí. Laboratorní výzkumy prokazují, že tzv. faktor štěstí „endorfin“ zvyšuje pozitivní emoce. V mozku vznikají pomocí alfa vlny imunoglobuliny a protilátky. Někteří výzkumníci prokázali, že ultrazvukové zvuky delfínů mohou dokonce léčit rány. Škola behaviorální psychoterapie zdůrazňuje, že plavání s delfínem pomáhá dětem rozvíjet jejich schopnosti myšlení (87).

Vedle asistované delfinoterapie¹ má své místo i delfinoterapie nepřímá - pobyt v přítomnosti delfínů prostřednictvím televize, videa, hudby, hračky, obrázků, navozující příjemné pocity, radost, stimulaci mozku. Existují studie o jejich pozitivních (36).

---

¹ terapie s živými delfíny

Delfinoterapii u nás zastřešuje organizace Anitera o.p.s., která ve spolupráci s Tureckou organizací SoulScience School zajišťuje delfinoterapii pro české a slovenské klienty v Turecku, s česky mluvícím certifikovaným delfinoterapeutem Oldou Burešem¹. Nejdříve zajišťoval péči o klienty na české straně, následně v delfináriu působil jako dobrovolný asistent a prošel certifikačním kurzem delfinoterapeuta. V sezóně 2010 už pracoval s klienty z Čech a Slovenska, kteří si pobyt hradili z vlastních zdrojů. Po návratu do ČR se připojil k týmu Anitera o.p.s. a rozjel fundraisingovou kampaň², aby bylo možné zpřístupnit delfinoterapii také klientům ze zařízení a méně movitých rodin, které se starají o postižené (85).

Obrázek 12: Olda Bureš při delfinoterapii s dítětem z dětského domova v Lucembursku

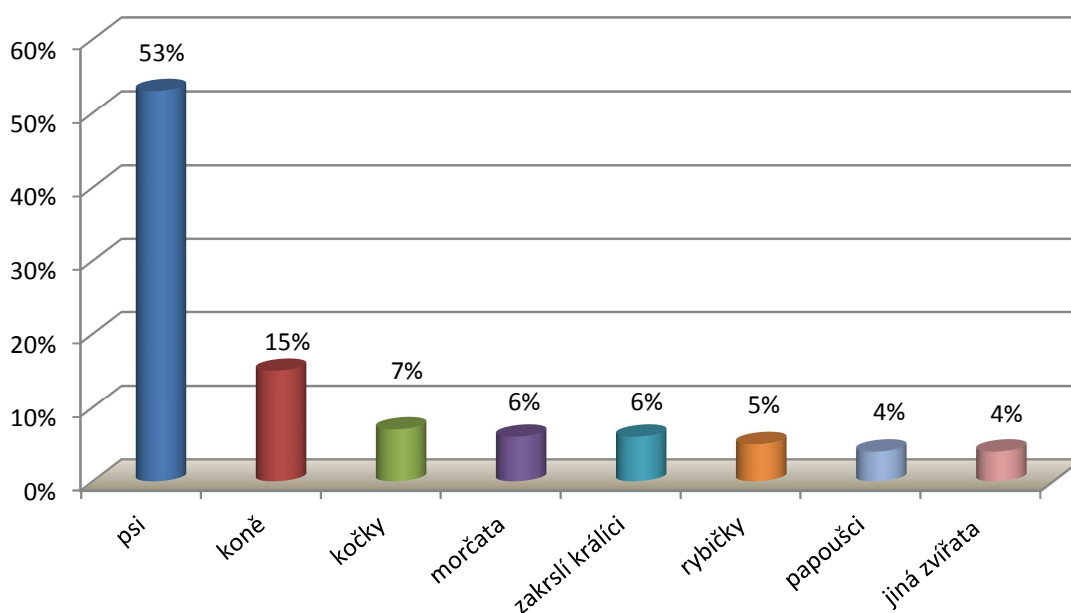
---

¹ *1978, delfinoterapeut Soulscience School, koordinátor Anitera o.p.s.

² profesionálně vedený cyklický proces žádosti o finanční podporu za účelem generování mimořádně vysokých finančních darů a příslibů financí

2.2.5 Ostatní zvířecí druhy a zoorehabilitace

K léčbě a rehabilitaci lze použít další rozmanité zvířecí druhy. Patří mezi ně malá domácí zvířata, akvarijní rybky, obojživelníci, plazi aj. exotická zvířata; terapie praktikovaná na farmách s hospodářskými zvířaty. Kromě domácích a hospodářských zvířat lze animoterapii praktikovat i v prostředích, kde žijí zvířata v zajetí (*zoologické zahrady*), nebo i formou pozorování ve volné přírodě.

Obrázek 13: Porovnání využití zvířat v zoorehabilitaci

Farmingterapie - terapie realizovaná prostřednictvím práce s hospodářskými zvířaty. Jde o práci v přímém kontaktu se zvířaty v procesu ošetřování a chovu běžně chovaných zvířat na farmách. Nejen u zdravotně postižených, ale také u zdravé populace, lze využít interakci s hospodářskými zvířaty jako prostředek ekologické výchovy a vytváření pracovních návyků. Lze úspěšně praktikovat různé aspekty pracovní terapie u zdravotně postižených a osob s psychosociálními problémy Existují dvě formy. Klienti pečují o zvířata doma nebo v ústavech a druhá varianta představuje možnost klientů za zvířaty dojíždět na farmu. Ve světě jsou terapeutické farmy vyhledávány lidmi často jako prostředí, kde mají možnost být v kontaktu se základními lidskými hodnotami, v přirozeném životním prostředí. Naučí se respektovat biorytmy,

pečovat o zvířata, a nacházejí úctu k práci své, i k práci ostatních lidí (12). Zpravidla se nejedná o jeden druh zvířete a jedno plemeno. Pro potřeby zooterapie je z důvodu pestrosti práce využíváno více druhů zvířat, které jsou chovány společně nebo odděleně. Většinou se jedná o ovce, kozy, prasata, slepice, husy kachny.... Zvířata se nechávají ráda krmit a některá i hladit. Existuje řada domovů, kde si takovéto příbytky a ohrady se zvířaty pro své klienty pořizují. Pozitivní vliv farmingterapie se osvědčil u klientů s duševními poruchami, autismem a psychosomatickými symptomy (38).

Lamaterapie - metoda rehabilitace, využívající interakci člověka a lamy. Prokazatelně snižuje u klientů napětí, krevní tlak a zmírňuje stres. Tento léčebný prostředek je praktikován na klientech s mentálním postižením, duševními poruchami, autismem, psychosomatickými symptomy a kombinovanými vadami (38). Lamy jsou jako terapeutická zvířata obzvláště úspěšné pokud jsou dobře a láskyplně ošetřovány. Pokud mají dostatečný výběh, prostřednictvím jejich pohybu se zlepšuje i pohyblivost a hrubá motorika lidí, kteří s nimi pracují (51). Nerandžič uvádí poznatky, že kontakt s těmito zvířaty je pro člověka vždy pozitivní. Může to být například pouhé pozorování lam

zdravotně postiženými, nebo čištění stájí a krmení, či pouhá procházka v jejich společnosti.

Obrázek 14: Lamy v Nezamyslicích

Pro posílení pocitu sounáležitosti se sociální skupinou lze využít stádního vzorce chování lam, které mohou udržet skupinu lidí v jednom houfu (44). Jako první v ČR praktikují lamaterapii v Domově Na Zámku v Nezamyslicích.

Orintoterapie – speciální terapie za pomoci papoušků. Využívá se několika druhů¹. Využití papouška v terapii je zatím méně obvyklou a méně rozšířenou formou zooterapie. Mají na člověka pozitivní vliv především v oblasti rozvoje sociálních a psychických dovedností. Jedná se hlavně o zklidnění či stimulaci, vytvoření vazby na živého tvora a rozvoj paměti a koncentrace. Aktivita je zaměřena na zlepšení duševní rovnováhy, mírnění negativních emočních pochodů, fyzické povzbuzení. U klientů

¹ amazoňan, žako, ara, korela, andulka

s Alzheimerovou nemocí – navozují současnost a pocit bezpečí. Papoušek je dobrý společník pro osamělé seniory, hyperaktivní děti i pro mentálně postižené. Je přirozeným antidepresivem a výborným komunikátorem. Protože žijí v kleci izolovaně od vlastního druhu, upoutávají se na člověka, kterému věnují oddanost (9).

Malá domácí zvířata - léčebné působení na člověka za pomoci kontaktu a aktivit s malými domácími zvířaty (plazi, malí savci, rybičky aj.)

Exotická zvířata - léčebné působení na člověka za pomoci kontaktu a aktivit například se zvířaty v zoo nebo u specializovaných chovatelů.

Volně žijící zvířata - zvěř v lesích a na polích, jejich pozorování, krmení apod.

Insectoterapie - léčebné působení na člověka za pomoci kontaktu a aktivit s hmyzem.

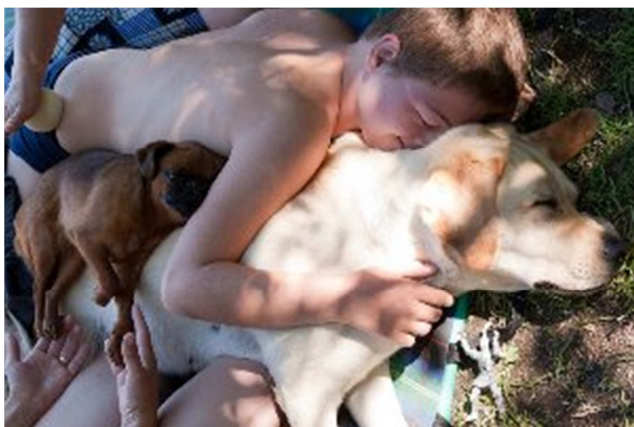
Každé ze zvířat nabízí jiné možnosti, podněty, jiný vliv na klienta. Nejen proto je propojení různých druhů zoorehabilitace přínosné. Umožňuje navíc pro každého klienta vybrat vhodný druh „na míru“. Může se stát, že někteří klienti mají strach z velkého zvířete (např. kůň). V takovém případě je vhodné začít pracovat s menším druhem a přirozeným postupem se propracovat k práci s větším – cíleným.

Je velmi důležité klást důraz na pečlivý výběr vhodného/-ných zvířat, aby byla navozena pozitivní atmosféra a klienti se se zájmem aktivně zapojovali do zvolené zoorehabilitace. Jen tak je možné navodit bezproblémový vztah mezi klienty na jedné straně a na straně druhé mezi použitými zvířaty.

V domovech důchodců se osvědčilo propojení canisterapie s felinoterapií. Na farmách lze čerpat z širokého spektra drobných hospodářských zvířat a přizpůsobit se tak individuálním sympatiím klienta. Značnou druhovou rozmanitost v určitém rozsahu lze nalézt i v rámci zoologických zahrad, při zoorehabilitačních aktivitách v chovatelských kroužcích a koutcích, dětských domovech, léčebnách a věznicích, kde je hlavní náplní péče o živočicha a jeho pozorování (62).

2.3 Formy zoorehabilitace

Individuální zooterapie je indikována a prováděna jedním, případně více zooterapeutickými týmy, vždy s jedním klientem, dle jeho aktuálních potřeb. Předností této formy je přizpůsobení programu individuálním potřebám klienta, možnost intenzivnějšího kontaktu se zvířetem, většího zaměření na poznání klienta a snížení okolních rušivých vlivů. Lze se tak více soustředit na rozvoj jednotlivých funkcí či dovedností a schopností. Samozřejmostí je tato volba při polohování¹ klienta. Tato forma je však časově náročná. Nevýhodou se může stát i příliš velká závislost klienta na zooterapeutovi. Proto by si měl zoterapeut již na počátku terapie určit hranice vztahu mezi ním a klientem. (68).

Obrázek 15: Polohování se psem

Skupinová zooterapie je většinou řízena jednou osobou - zooterapeutem, který dohlíží na interakci mezi klienty a psy. Využívá se pro rozvoj jednání, vzájemnosti a komunikativnosti. Je velmi důležité, aby byl zvolen vyvážený poměr počtu klientů a zvířat. Do aktivit by měli být zapojeni všichni a nikdo by neměl být opomenut. Jinak může nastat nevhodná situace, kdy se zvíře stane zdrojem přílišné rivality a soutěživosti ve skupině klientů. Také není žádoucí, pokud si některý klient snaží přivlastnit zvíře pouze pro sebe. Jednotlivé aktivity musí být koordinovány tak, aby se praktické aktivity střídaly s aktivitami teoretickými, příp. relaxačními. Tím vznikne prostor pro dostatečný odpočinek zvířat i klientů. Nesmí být opomenut neustálý dohled nad zvířaty a přístup klientů k nim. Je nutné, aby byli klienti poučeni o chování zvířat a o jejich potřebách.

---

¹ nejznámější canisterapeutická metoda využívající působení teploty psa na lidské tělo

Vždy je důležité jejich vzájemné seznámení. Výhodou této formy zooterapie je především uspokojení většího počtu klientů a také to, že si mohou vybrat z více zvířat, které jim nejvíce vyhovuje (68).

Návštěvní program - Jedná se o pravidelné návštěvy zoorehabilitačního týmu u klienta v zařízení (školy, dětské domovy, domovy důchodců, nemocnice, apod.), nebo v domácím prostředí. Je to jedna z nejrozšířenějších forem (18).

Výletní program - zoorehabilitační tým doprovází klienty na procházkách a výletech. Zvíře je během procházek motivací pro klienta, který by ven jinak ani nešel nebo by nebyl ochoten ujít větší vzdálenost. Přítomnost zvířete také pozitivně působí proti strachu z neznámého prostředí.

Pobytový program - jednorázový či pravidelný pobyt klientů v prostředí, kde se provozuje zooterapie. Jedná se zejména o tábory, farmy, výcviková střediska aj. Pobyt klientů může být spojen také s ozdravným nebo poznávacím programem (18). Hlavní myšlenkou je možnost intenzivního kontaktu klienta se zvířetem ve spojení s odloučením od běžného sociálního prostředí klienta (70). Jedná se především o canisterapeutické zaměření. Velký důraz je kladen na správný výběr otestovaných psů, kteří se již znají a mají vyjasněné své hierarchické postavení. Cílem těchto programů je především kladný vliv na změnu zdravotně sociálního stavu. Zlepšení integračních tendencí ve skupině, zlepšení komunikace v sociální skupině atd. (84).

Rezidentní program – klientovi je svěřena péče o zvíře, případně i jeho výchova a výcvik. Může se jednat o zvíře chované přímo v klientově zařízení, nebo ve výcvikovém středisku, v útulku, chovné stanici, ZOO, na farmě apod. Obvykle je cílem následně lepší zapojení klienta do běžného života mimo zařízení (18). Program je realizován pod dohledem zodpovědné osoby (zooterapeuta), mimo jiné i s kynologickými zkušenostmi. V rámci své profese koordinuje kontakt zvířete s klienty, dbá na jeho dostatečný odpočinek, zdravotní a psychický stav, stravu, pohyb, atd. Straková po získaných zkušenostech s rezidentní formou uvádí, že pes není pro tuto formu příliš vhodným zvířetem, z důvodu nedodržování pokynů odpovědné osoby ze strany klienta. Velkým problémem bývá i přes zákaz odpovědné osoby jeho neustálé překrmování. Vhodnějším druhem se zdají být kočky, králíci či papoušci (60).

Ambulantní program - provozování zooterapie přímo v ordinaci lékaře-specialisty, školního psychologa, apod., kam klient běžně dochází. Kromě terapie lze působení zvířete využít i k odbourání stresu, strachu z lékařských procedur nebo prostředí a motivaci k lepší spolupráci s odborníkem. Většinou bývá profesionál současně zoterapeutem a zvíře podle potřeby zařazuje do své práce. Případně je možné přizvat si ke spolupráci zoorehabilitační tým. Tento způsob představuje specifickou formu návštěvního programu (18).

Společensko osvětové akce - Jednorázové nebo krátkodobé aktivity, které se konají pro širokou veřejnost nebo naopak pro uzavřený okruh klientů. Zoorehabilitační tým se může podílet na veřejných prezentacích, ukázkách, setkáních nebo přednáškách. Styl těchto akcí se odvíjí od možností klientů nebo publika a jejich momentálního zájmu (14).

3. ZVÍŘE V SOCIÁLNÍM SVĚTĚ ČLOVĚKA

Vlivem opakovaného, nebo dlouhodobého kontaktu člověka se zvířetem, byl z interakce vyzorován fyziologický, psychologický i sociální pozitivní vliv na člověka.

Na konci 20. století se lidsko-zvířecí vztahy staly v sociologii stále oblíbenějším ohniskem zájmu. Studie těchto vztahů jsou velmi různorodé. Zahrnují širokou škálu teorií, ze kterých vychází, a také metod, které používají.

Lidská interakce s mimolidskými tvory je významným rysem současného společenského života. Nicméně vzhledem k tomu, že „sociální vědy mají tendenci samy sebe prezentovat výhradně jako vědy o diskontinuitě mezi lidmi a zvířaty“ (46), a i přes skutečnost, že jsou lidské interakce se zvířaty běžným jevem, byly sociologií až donedávna ignorovány. Základ nedostatku zájmu o lidsko-zvířecí problematiku byl položen již v sedmnáctém století filosofem René Descartem, který považoval zvířata za nemyslicí stroje. Nicméně, několik sociologů devatenáctého století¹ nabídlo diskusi nad zvířecími schopnostmi a lidsko-zvířecími interakcemi. O několik let později uvedl Max Weber, jedna z nejdůležitějších postav u vzniku sociologie, že by zvířata měla hrát roli v sociologických analýzách (55).

„V případě, že je chování zvířat subjektivně pochopitelné, by bylo teoreticky možné formulovat sociologii vztahů lidí se zvířaty, a to jak s domestikovanými, tak s divokými. Mnoho zvířat „rozumí“ příkazům, hněvu, lásce, nepřátelství a reaguje na ně způsoby, které často evidentně nejsou pouze instinktivní či mechanické a v jistém smyslu jsou vědomě účelové a ovlivněné zkušeností“ (81).

Vedle zkoumání samotných interakcí je množství statí věnováno pozitivním efektům, které má zvíře na lidské jedince. Vlivem na fyzické a mentální zdraví se zabývá především medicína a psychologie (82). Sociologii zajímá zejména vliv, jaký má vlastnictví zvířete na společenský život a identitu jedince. Peter Messent si jako jeden z prvních při své studii návštěvníků londýnského parku povšiml, že majitelé psů měli daleko větší pravděpodobnost, že naváží kontakt s dalším člověkem (41). Z pozorování

---

¹ např.: Harriet Marineau (1865) psal o městských problémech způsobených divokými psy a Frances Cobbe (1872) pojednal o vztahu mezi mentálními schopnostmi psů a jejich fyzickými charakteristikami (90)

vyplývalo, že přítomnost psa usnadnila navázání komunikace s cizími lidmi a následné vytvoření důvěry mezi novými známými. Tohoto fenoménu si všiml i český psycholog Matoušek: *„Zvíře je sociálním mazivem v rodinných i mimorodinných kontaktech lidí, například „pejskaři“ mají v parku mnohem víc interakcí s jinými lidmi než ti, kdož se v parku procházejí bez zvířete“* (39).

„Jak sociologové pokračují v účasti na „zoologickém spojení“ a rozpoznávají, že žijeme ve „společnostech smíšených druhů“ ve kterých hrají mimolidští tvorové klíčovou roli, sociologie rozšiřuje své existenciální a teoretické hranice. Tím, že bude i nadále přesouvat zvířata do oblasti „sociologické viditelnosti“ nemůže selhat, pouze se obohatit“ (48).

V sociologii jsou studie lidsko-zvířecích vztahů velmi různorodé. Zahrnují jednak širokou škálu teorií, ze kterých vycházejí, a také škálu metod, které používají. Ty se jako v ostatních sociologických oblastech odvíjejí od analyzovaného předmětu výzkumu. Dominujícími jsou etnografické kvalitativní metody, které se snaží vztahy mezi lidmi a zvířaty odpozorovat v jejich přirozeném prostředí. Obvykle bývají doplněné hloubkovými rozhovory. Tyto metody jsou zvláště oblíbené v těch odvětvích, v nichž by mohlo vlivem stylizace dojít ke zkresleným odpovědím (5).

Lerner a Kalof uvádějí další oblíbenou metodu - obsahovou analýzu¹. Používána je především při zkoumání vzorců kulturní reprezentace zvířat, např. v televizních reklamách (34), v odborné literatuře nebo ve filmech.

Kvantitativního dotazníkového šetření a standardizovaných měřících škál je nejčastěji využíváno např. v oblasti zkoumání postojů vůči zvířatům, zacházením s nimi a jejich souvislostí s osobnostními charakteristikami (57).

Odvětví lidsko-zvířecích interakcí je značně obsáhlé. Jednak pro širokou škálu oblastí, ve kterých se zvířata v lidské společnosti vyskytují, a také vlivem množství přístupů k těmto oblastem. Ve společenském diskursu nastal kontinuální posun. Přísnější pohled na evropskou i světovou legislativu podněcuje vznik nových hnutí za práva zvířat. Sociologie by měla zrcadlit významy, které zvířata pro dnešního člověka mají. Pokud možno, i kritikou narušovat tradiční *„pozitivistický, strukturalistický, redukcionistický pohled na přírodní svět a místo člověka v něm“*(5).

---

¹ rozbor získaných informací (obsahu) z určité komunikace

Pomocí výzkumu lidsko-zvířecích dimenzí a vztahu ke zvířatům se otevírá možnost lépe porozumět i tomu, jak být člověkem.

„Pes a člověk mohou vytvořit tak silný vztah proto, že dokážou vzájemně pochopit své citové reakce. Pes má možná větší radost ze života než my, a tento pocit z něj vyzařuje natolik silně, že se z něj těšíme i my lidé.“

Jeffrey Masson

Citátem Jeffrey Massona, jsem chtěla zdůraznit, že pes je mezi zvířaty dominujícím, ve vztahu k interakcím člověk – zvíře. Je bezpochyby nejrozšířenějším domácím zvířetem na Zemi. Nejvíce ze všech zvířat ovlivňuje životní styl člověka, vyžaduje pozornost a péči. Na rozdíl od jiných chovaných zvířat jeho chovatelství obnáší v našich podmínkách jisté institucionálně dané povinnosti. Pro svou všestrannost je nejčastěji využívaným zvířetem při profesionální práci.

Role psa v životě člověka se postupem času měnila. Dříve byla jeho pomoc orientována více pracovně. Hlídal lidské příbytky či stáda, sloužil k přepravě nákladů nebo vojenských zpráv, byl nápomocen při obstarávání potravy...postupem času a vývoje se začlenil spíše jako společník - zdravých i nemocných. Pro řadu lidí je motivací, inspirací, kamarádem, emoční podporou. Svě místo našel nejen v rodinách, ale i v dětských domovech, ústavech pro tělesně a duševně postižené, v nemocnicích, rehabilitačních zařízeních, nápravných zařízeních, a také v domovech pro seniory.

V tomto pojetí úzce souvisí s kvalitou života, který v sobě nese hledisko medicínské, psychologické a sociologické (29). *„Jedná se o velice široký koncept, multifaktoriálně ovlivněný jedincovým fyzickým zdravím, psychickým stavem, osobním vyznáním, sociálními vztahy a vztahem ke klíčovým oblastem jeho životního prostředí“* (73).

Profesor Reinhold Berger, sociální psycholog z univerzity v Bonnu, zastává názor, že v budoucnosti se ve zdravotní politice očekává dominance primární a sekundární preventivní péče, což je celková podpora, rozvíjení zdraví a předcházení konkrétním onemocněním. Profesor dále uvádí, že vztah ke zvířeti působí u člověka jako tělesný i duševní ochranný faktor. Ve své rozsáhlé vědecké studii spolu s odbornými lékaři potvrdil význam psů v prevenci onemocnění u člověka (19). Dle Galajdové přispívá i k posílení žádoucího chování nebo utlumení chování nežádoucího. Americký odborník na lidsko-zvířecí vztahy, James Serpell uvádí, že přinášejí do lidského sociálního života

novou a jedinečnou dimenzi tím, že pomáhají své majitele ochránit před možným znečitlivěním a oslabují důsledky samoty a sociální izolace (56).

Sociální pohoda úzce souvisí s dobrým fyzickým stavem a psychickou pohodou člověka – tři složky, které podle Světové zdravotnické organizace WHO tvoří základ zdraví. O docílení sociální pohody se snaží sociální služby, jako soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám v nepříznivých životních situacích za účelem začlenění, nebo jako prevenci sociální exkluze. Nejstěžejnějšími cíli je dosažení samostatnosti, soběstačnosti, integrace, aktivizace a snížení rizik zdravotních i sociálních. Využití zooterapie v sociální oblasti je velmi smysluplné, neboť využívá pozitivního vlivu zvířat při aktivní či pasivní interakci na psychickou, fyzickou a sociální pohodu člověka (67).

Pro praxi by bylo dokonalé, kdyby se zoorehabilitací zabýval sociální pracovník a zvíře by bylo pomocným prostředkem pro výkon jeho práce. Zvíře může napomáhat při různých metodikách systémového přístupu ke klientům. Stěžejním tématem v sociální oblasti je práce s rodinami. Posláním sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi je pomoc rodinám, které pečují o zdravotně postižené nebo sociálně znevýhodněné nezletilé děti. Hlavním cílem je zvýšení sociální integrace a optimalizace sociálního fungování rodin s dětmi, u kterých existuje riziko ohrožení vývoje nebo je vývoj dětí přímo ohrožen v důsledku dlouhodobé obtížné sociální situace, kterou rodina nedokáže samostatně, bez pomoci překonat.

3.1 Zvíře v oblasti rozvoje osobnosti člověka

K rozvoji osobnosti dochází v životě člověka i přirozeně, aniž by se tomu sám aktivně věnoval. Genetická výbava, výchova a prostředí. To všechno jsou ovlivňující faktory, kterým se obvykle nedá vyhnout. Ne každý se narodí do ideálních podmínek úplné rodiny, kde se všichni vzájemně podporují a osobnostně rostou, poskytují si oporu ve výchově dětí, učí je být lidskými, moudrými, plnohodnotnými a hlavně být sami sebou.

Socioterapie - neboli tzv. léčba společenstvím pomocí sociálních kontaktů. Je jedním z prostředků resocializace zaměřených na (re)integraci psychicky a sociálně dezintegrovaných osob do společnosti. Využívá se především v oblasti problémového

chování a vztahů. Socioterapie je určena zejména pro emocionálně a citově deprimované osoby (úzkostné, nesmělé, apatické s pocity méněcennosti), dále je vhodná pro klienty s poruchami chování a prožívání, způsobené etnickými, sociálními a osobnostními rozdíly či nedostatkem emocionálního pocitu bezpečí v raném vývoji dítěte (72). Zoorehabilitace v této oblasti lze využít v případech problémového začleňování do skupiny či při prevenci šikany nebo při narušení vztahů ve skupině. Využívá se k sociální podpoře, poskytuje lidem sociální stimulaci (50). Zvířecí společníci snižují úzkost a odvádějí pozornost člověka k něčemu příjemnějšímu. Poskytují mu tím pocit bezpečí a umožňují mu dotykový kontakt. Svoji přítomností mohou zvířata snižovat či zcela odstranit pocit osamělosti či deprese a zvýšit sebevědomí. Zoorehabilitace má bližší souvislost s řešením problémů psychologických, citových a sociálně-integračních. Působení na zdraví fyzické je uskutečňováno spíše zvýšením motivace k rehabilitaci a zlepšením imunity prostřednictvím zlepšení psychiky.

Zvířata lze využít v procesu formálního i speciálního vzdělávání, jako modely při vysvětlování určitých konceptů, nebo jako motivační prvek, při posílení koncentrace. Zvíře může pomáhat dětem zvýšit sebevědomí, pocit sounáležitosti a objevovat vlastní schopnosti.

Využití zvířat se vyskytuje v různých modifikacích. Pojímá všechny věkové kategorie lidské populace – batolata, malé děti, adolescenty, dospělé i seniory. Využívá různé druhy a různá plemena zvířat, v závislosti na potřebách klienta. Zahrnuje promyšlené používání zvířat v terapeutickém prostředí pod vedením odborného lékaře, který vyvinul řadu cílů individuálně pro každého klienta, plán jak těchto cílů dosáhnout, jaké zvíře nebo zvířata použít na podporu dosažení těchto cílů. Využití zvířat v oblasti rozvoje osobnosti se liší svou indikační orientací: sociální, emocionální, vývojovou, kompenzační, substituční, reedukační, resocializační, vybízející.

3.2 Zvíře – životní průvodce

Každý z nás, kdo měl možnost v dětství vlastnit svého zvířecího mazlíčka, si snadno vybaví, jaký to je pocit. Lehce si z osobní zkušenosti odvodíme, jaký vliv může mít přítomnost zvířete na naše děti. Ten, kdo neměl to štěstí, může čerpat poznatky z výzkumných studií. Role zvířat, zejména těch domácích, čelí v poslední době velkému zájmu v oblasti výzkumu. Teorie a modely vývoje dítěte se soustřeďují na různé aspekty

rozvoje a proměnných, které jej ovlivňují, především postavení vlivu prostředí. Dítě a sociální prostředí se vzájemně transakčně ovlivňují. V dnešní postmoderní době, kdy je postavení nukleární rodiny oslabeno, a vede spíše k roztržitosti výchovného způsobu, může hrát zvířecí společník velkou roli (35).

Existuje řada studií, z kterých vyplývá pozitivní vliv zvířat na kognitivní a sociálně – emocionální rozvoj dětí, především v období preadolescence a na počátku dospívání. Dá se položit otázka, zda by se dala zvířecí společnost se stejným prožitkem nahradit jiným – „člověčím“ vztahem, který by uspokojil potřebu dítěte z jeho dětského pohledu. Děti vidí své zvířecí mazlíčky jako speciální přátele, na které jsou mnohdy silně vázány. Jsou pro ně zdrojem potěšení, zábavy, cvičení, fyzické bezpečnosti a ochrany. Mohou být vnímáni dětmi jako empatictí a pozorní posluchači. Mnohdy je zvířecí společnost náhradou za jiný nedostatečný společenský vztah. (74).

Děti mající vztah s domácím zvířetem jsou lépe sociálně integrované, mají širší sociální síť a jsou více oblíbené mezi svými spolužáky. Péče o domácí zvířata podporují u dětí určité společenské hodnoty a dovednosti v empatickém cítění a prosociálním chování. Nemalou měrou přispívá k jejich rozvoji i odpovědnost, získávání určitých návyků – čistota, přesnost, cílevědomost, které významně přispívají k lepšímu zvládnutí dovedností, a to jak doma, tak ve škole.

Interakce s rodinným mazlíčkem a péče o něj jsou vhodnou doménou, kde děti mohou projevit potřebu nezávislého a odpovědného jednání. Odpovědností za blaho zvířete se děti prožitkově učí významu empatií při reakcích na pocity a potřeby jiných bytostí, což je současně i vhodnou formou prosociálně orientovaného chování (6).

Je zapotřebí věnovat ještě spoustu času řádně naplánovaným a dlouholetým studiím, aby bylo možné jednoznačně konstatovat, že vlastnictví zvířete má přímý vliv na psychosociální dimenze. Ale již teď je neměnné, že zvířata zaujímají v rozvoji dítěte důležitou pozici – jednak přispívají k rozvoji empatií a prosociálně orientovanému chování, a dále jsou zásadním „spouštěčem“ udržovatele úzkých vztahů s druhými.

Existuje široký konsensus, že lidské postoje a chování k přírodě je zapotřebí často ovlivnit, aby se zabránilo dalším ztrátám biologické rozmanitosti. K pochopení přírody a jejího stanoviště v lidském využívání jejího prostředí je zapotřebí získávat stále více poznatků od útlého věku. Postoje získané právě v tomto věku mají tendenci být trvalými.

Postoje ke zvířatům v adolescentním věku se různí. Jedno však mají téměř společné. Všichni více, či méně „bojují“ se střední až těžkou úrovní emocionálních

a behaviorálních problémů. O tuto rozporuplnost je péče o jejich psychické zdraví náročnější. Vytvořit pozitivní a usouladěný vztah mezi dospívajícím – rodičem - terapeutem je často velmi složitý proces (86).

Období dospívání bývá často doprovázeno množstvím psychologických obtíží, jako jsou deprese, problémy v chování, zneužívání návykových látek a agresivita. Problémy mohou být odstartovány spoustou symptomů. Nestabilním domácím prostředím, nebo volným časem tráveným s nevhodnou partou. Bez ohledu na důvody může být behaviorálně nevyrovnaný teenager nebezpečný nejen sám sobě, ale i rodině a přátelům. Psychologové a poradci objevili pro problémové adolescenty mnoho efektivních terapeutických programů. Do popředí se dostává využití zvířat. Je obecně známo, že zvířata mají pro mladistvé zvláštní přitažlivost. Často jsou pro ně zdrojem bezpečnosti, pohodlí a jakýmsi katalyzátorem mezilidských interakcí a komunikace. Mohou být užitečná zejména při konvenční psychoterapii s dospívajícím obyvatelstvem (21).

Studie ukázaly, že i krátkodobý čas strávený se zvířetem, zvyšuje v těle množství endorfinů a snižuje hladinu kortizolu¹. Jelikož problémoví adolescenti jsou téměř konstantně ve stavu emočního vzrušení nebo stresu, mohou být indikované asistenční aktivity se zvířaty vhodnou terapií na jejich zklidnění. Přítomnost většiny domácích zvířat odbourává agresivitu. Terapie za pomoci zvířat často přináší mladistvým poznatek, že klidným a ohleduplným chováním lze ve všech směrech dosáhnout lepších výsledků než hlasitým a agresivním projevem.

Vhodnou volbou je zavedení asistenčních aktivit se zvířaty v etopedických zařízeních, kde vhodně naplánovaný cílený program produkuje ve zkráceném čase pozitivní výsledky.

Institut vývojové psychologie v Lipsku provedl studii v nápravném zařízení pro mladistvé. Jednou z hlavních překážek v oblasti nápravy je všeobecný nezájem ze strany adolescentů jakkoliv komunikovat. Do tohoto zařízení pořídili terapeutického psa. Jeho přítomnost dokázala vybudit u klientů soucit a emoce, čímž nastal zásadní průlom v průběhu korekce patologického chování. Ti, kteří se potýkají se zneužíváním návykových látek nebo se závislostí, si s sebou nesou těžkou daň v podobě psychických problémů, zkresleného sebepojetí a ztráty schopnosti věřit si a důvěřovat. Terapeutický tým je prvořadý, který dokáže tyto pocity překlenout a postupně odbourávat a tím obnovit pozitivní vnímání sebe sama a schopnost důvěřovat jiným (88).

---

¹ hormon, který řídí napětí a vzrušení

Manželské páry, které prochází fází „prázdného hnízda“, mohou díky zvířeti překonat tuto mnohdy obtížnou situaci, která s sebou nese ztrátu objektu pečovatelského zájmu.

„V době, kdy se dospělým od rodičovského břemene odlehčuje, si mohou dovolit experimentování se svou rolí v rodině i mimo ni. Mohou se věnovat zájmům, na něž dřív nebyl čas. A manželé se také mohou víc než předtím věnovat sami sobě“ (39).

Domácí zvíře zde může plnit trojí úlohu. Lidé v této době hledají novou náplň volného času, ožívují staré zájmy nebo objevují nové. Péče o psa může být právě tímto zájmem, může přinášet radost a nový způsob aktivního trávení volného času. Dále může napomáhat manželskému soužití, které bylo zaměřeno především na výchovu dětí, a po jejich odchodu partneři ztrácí společnou řeč. Mohou se opět společně podílet na péči, novým způsobem komunikovat a nacházet společný zájem.

Nezastupitelné místo mají zvířata v geriatrici. Mohou starým a opuštěným lidem nabídnout přátelství, lásku, pocit vzájemné potřeby, respektování. Jejich pozitivní úloha spočívá nejen ve schopnosti zastoupit chybějící úzké mezilidské vztahy, ale i v popudu k pravidelnému pohybu a nabídce prožívání slasti v zanedbávané hmatové stimulaci. Dokáží vyburcovat z nostalgie a deprese. Mohou být starším lidem motivací k aktivnějšímu životu. Senioři, kteří by jinak třeba zanedbávali sami sebe, jsou ochotni kvůli psovi, který potřebuje každodenní péči a potravu, vynaložit nemalé úsilí, z čehož mají užitek obě strany. „Osamělí duchodci by si někdy ani nenakupovali, nebo dokonce ani netopili, kdyby neměli doma živou bytost, o kterou se musejí starat a brát na ni ohled“ (13).

3.3 Shrnutí

Kromě výše zmíněných, veskrze pozitivních, situací lidsko-zvířecích interakcí je potřeba uvést zmínku i o odvrácené straně daného soužití. Zvířata v lidské společnosti hrají také roli obětí individuálního zneužívání. Oblastmi, kterým je třeba věnovat sociologickou pozornost, jsou patologická chování spojená s týráním zvířat. Pro sociologii orientovanou na člověka nejsou nezajímavé výsledky z výzkumů, které odhalují, že existuje jistá souvislost mezi týráním zvířat a násilím páchaným na lidech (75).

Zvýšený zájem o oblast lidsko–zvířecí dimenze podpořil i nárůst výzkumných institucí a organizačních struktur. Za představení stojí Human-Animal Studies¹, který zkoumá mnohorozměrný komplex vztahů mezi lidmi a ostatními zvířaty ze společensko–vědní perspektivy. Zahrnuje práce z oblasti sociologie, psychologie, antropologie, politologie, historie, filozofie a dalších humanitních oborů, přičemž využívají poznatky z přírodovědných oborů – především z etologie (75).

Institucionalizace oboru je patrná také na půdách univerzit, v jejichž rámci vznikají výzkumná centra zaměřená na tuto oblast. Aktivita v rámci tohoto tématu se plodně rozvíjí rovněž na sociálních sítích, kde se zájemci mohou připojit ke specializovaným skupinám a spolupracovat s kolegy na celém světě²

Je patrné, že v zahraniční sociologii se tento obor úspěšně etabloval. Myslím si, že by bylo vhodné, aby tento trend následovala i česká sociologie.

„O mnohé věci se nepokoušíme ne proto, že jsou těžké, ale těžké jsou proto, že se o ně nepokoušíme“.

Seneca

---

1 v roce 2002 zařadila Americká Sociologická Asociace sekci Animals and Society a tím i legitimizovala oblast jejího zkoumání jako uznávanou součást americké sociologie.

2 např. skupina humananimalstudies, která čítá přes 800 studentů a akademiků z celého světa

4. VÝZKUM

Současné postavení zoorehabilitace upozorňuje na svou důležitost a aktuálnost řešení této problematiky. Interakce mezi člověkem a zvířetem je významným činitelem v oblasti socializace. Již ze všedního - přirozeného kontaktu je patrné pozitivní působení, které se znásobuje, pokud je zvíře využíváno s určitým cílem. Tato skutečnost je impulzem a motivací k šíření informací a nových poznatků o tomto vznikajícím oboru. Může sehrát důležitou roli v aktivizaci a vzdělávání lidí se speciálními potřebami.

4.1 Cíl práce

Cílem práce je zjištění, jaká je současná informovanost veřejnosti v oblasti vzájemného vztahu „člověk – zvíře“, o způsobech a možnostech využití netradiční rehabilitace za asistence zvířat pro lidi všech věkových kategorií, s různými typy hendikepů, nebo se speciálními potřebami.

Z přístupu respondentů současně získat zmapování zájmu potencionálních klientů o zoorehabilitaci, získat ucelený náhled o jejich zájmu o tuto problematiku, o jejich zájmu podpořit případnou tvorbu legislativního zázemí a začlenění do systému zdravotní péče tím, že budou ochotni se účastnit dotazníkových šetření.

Diplomová práce vznikla současně se záměrem získat pilotní studii k dalším výzkumům v této oblasti. Výstupem výzkumu jsou výsledky, které lze chápat jako oporu při začleňování nově vznikajícího oboru do české sociální sféry.

4.2 Hypotézy

Hypotéza I: V České republice je nízká informovanost o problematice různých typů zoorehabilitací

Hypotéza II: Respondenti nemají dostatečnou představu o možnostech využití zoorehabilitace se zvířaty

Hypotéza III: Česká veřejnost čelí zájmu o rehabilitace za asistence zvířat

4.3 Metodika

Výzkum byl uskutečněn na základě dotazníkového šetření, metodou kvantitativního dotazování, vlastním standardizovaným dotazníkem. Položky dotazníku byly formulovány s ohledem na zprostředkované šíření a absolutní anonymitu. Úvodní část dotazníku tvoří oslovení respondenta, představení náplně dotazníku, naznačení významu a smyslu odpovědí, přibližnou délku vyplňování. Vlastní dotazník (viz *Příloha I*) obsahuje 5 otázek anamnestického rázu - identifikačních, a 15 otázek informativního rázu, týkajících se problematiky zoorehabilitace, z toho 11 otázek uzavřených, 3 otázky polouzavřené a 1 otázku hodnotící. Závěr patří poděkování za vyplnění a seznámení se způsobem jeho využití.

Sběr dat byl realizován metodou CAWI¹. Každý z respondentů měl možnost odpovídat sám, pomocí své klávesnice a myši. Bylo by na škodu nezmínit zajímavou skutečnost, že i když kritérium slovního hodnocení respondenta nebylo zaznamenáváno ani interpretováno, respondenti toto činili (odhadem u 75% vyplněných dotazníků), z čehož vyplývá správnost zvolené metody. CAWI tedy spojuje kvalitativní i kvantitativní výzkum. Odpovědi zaznamenávané v elektronické podobě umožňují rychlé a efektivní zpracování.

Vzhledem ke stanovenému cíli práce a snaze dosáhnout co možná největšího zevšeobecnění výsledků výzkumu, byl za účelem stanovení nejvhodnějšího reprezentativního vzorku učiněn náhodný výběr respondentů z celé České republiky. Při náhodném výběru má každý subjekt stejnou šanci a pravděpodobnost začlenění do výběrového souboru populace. Nikdo nemusí být z výběru vyloučen pro nedodržení kvótního předpisu. Tento způsob eliminuje všechny nežádoucí vlivy při výběru – výzkumníkem předvídané i nepředvídané. Zvyšuje se pravděpodobnost, že vzorek dobře kopíruje populaci, reprezentuje všechny známé i neznámé vlastnosti populace.

Rekrutování respondenti byli e-mailem požádáni o spolupráci při výzkumu. Na počátku byla stanovena velikost reprezentativního vzorku – 120 respondentů, což bylo splněno na 100%. Dotazníkové šetření bylo realizováno v měsících září až listopad 2011.

---

¹ Computer Assisted Web Interviewing = dotazování pomocí internetu (email nebo web)

Ke zpracování získaných dat bylo využito širokého spektra možností tabulkového procesoru Microsoft Excel 2010. Pomocí nástrojů logických a statistických funkcí, byla sestavena tabulka pro následné elektronické vyhodnocení databáze získaných vyplněných dotazníků.

5. VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

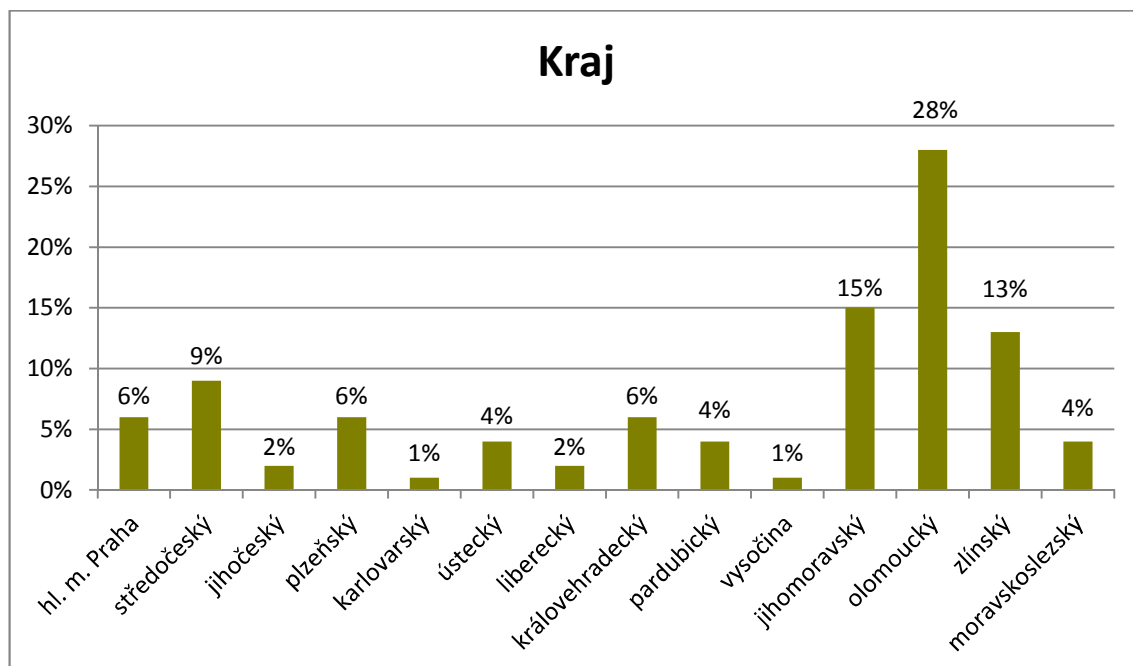
Celkem bylo získáno a analyzováno 120 vyplněných dotazníků. Dílčí otázky týkající se problematiky zoorehabilitace jsou vyhodnocovány v souladu s nastavenými podmínkami odpovědí, tudíž se počet odpovědí liší. Výsledky jsou pro přehlednost zpracovány do tabulek a grafů, s komentářem jednotlivých výsledků.

5.1 Sociodemografická charakteristika

Struktura dle pohlaví

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 120 respondentů, z toho bylo 65 (54%) žen a 55 (46%) mužů. Dá se konstatovat, že se jedná o poměrně vyrovnané zastoupení obou pohlaví.

Zastoupení jednotlivých krajů

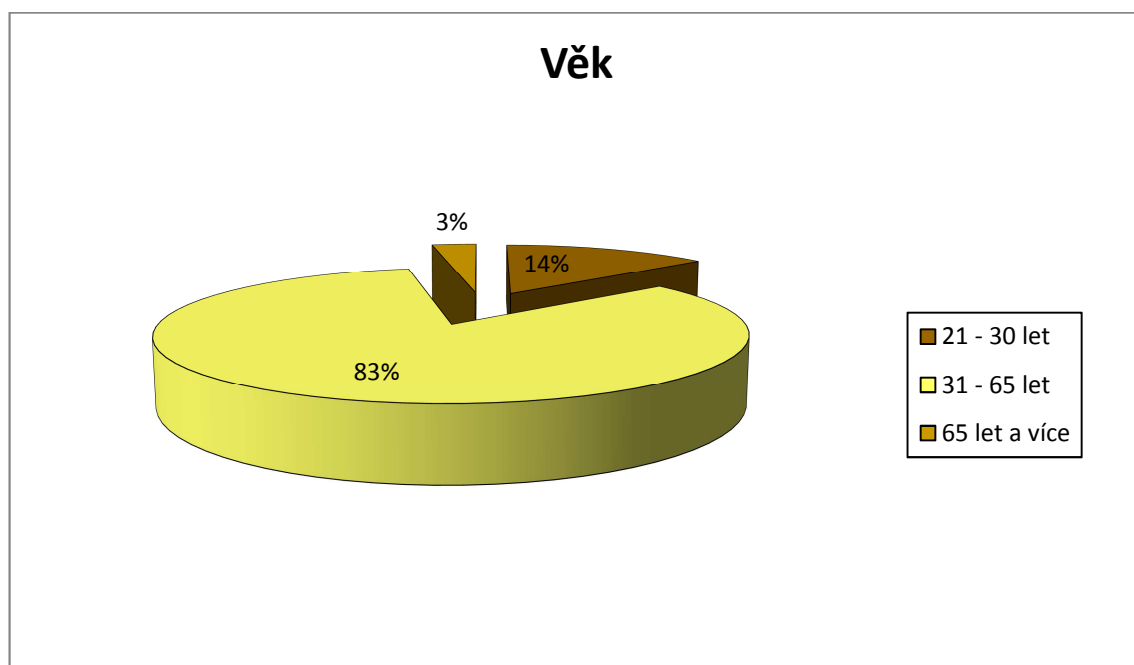
Graf 1: Zastoupení jednotlivých krajů

Věková struktura respondentů

Věkové zastoupení respondentů je podrobně uvedeno v Tabulce 1. Ve věku do 20-ti let se do dotazníkového šetření nezapojil žádný respondent. Největší převaha je patrná u věkové kategorie 31 – 65 let (83%). Důvodem je, že v tomto věkovém rozmezí člověk nevíce čelí nutnostem řešení různých životních složitostí.

Věk respondentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
do 20 let	0	0 %
21 – 30 let	17	14 %
31 – 65 let	99	83 %
65 let a více	4	3 %
Celkem	120	100 %

Tabulka 1: Věková struktura respondentů

Graf 2: Věková struktura respondentů

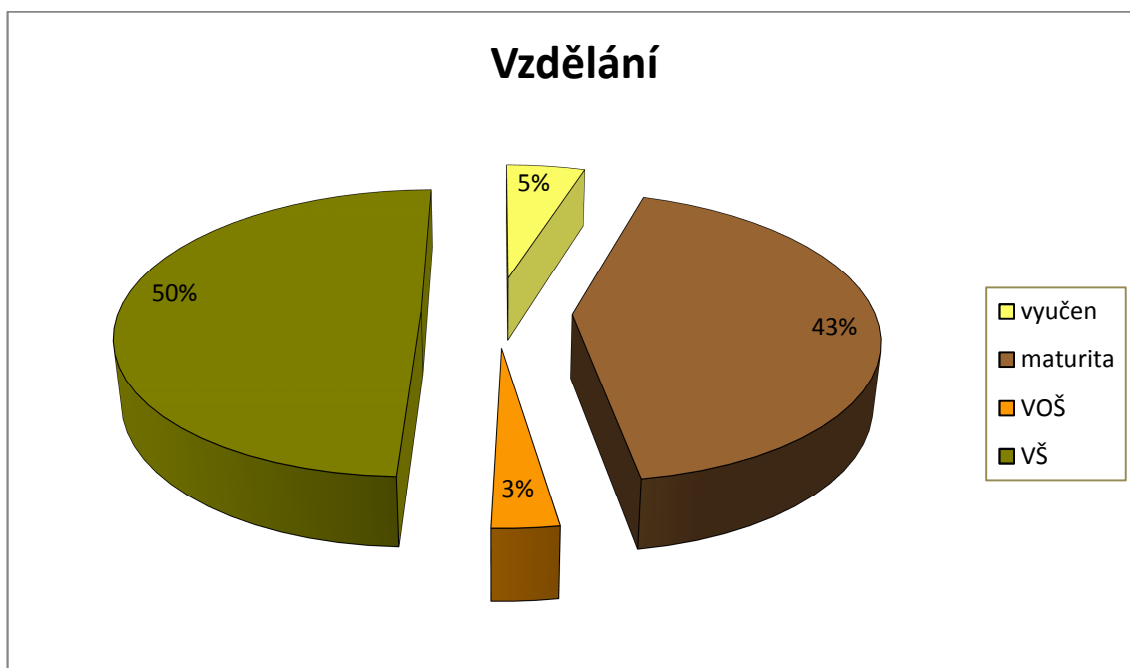

Vzdělanostní struktura respondentů

Vzdělanostní struktura respondentů je znázorněna v Grafu 3. Do dotazníkového šetření se zapojily téměř všechny vzdělanostní skupiny. Výjimku tvoří skupina pouze se základním vzděláním, což je dáno nízkým podílem této kategorie ve vzdělanostní struktuře populace. Největší zájem o zapojení se do dotazníkového šetření projevily osoby s vysokoškolským vzděláním (50%), následují středoškoláci (43%).

Vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost
základní	0	0 %
vyučen	6	5%
maturita	51	43%
vyšší odborná škola	3	3%
vysoká škola	60	50%
Celkem	120	100 %

Tabulka 2: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

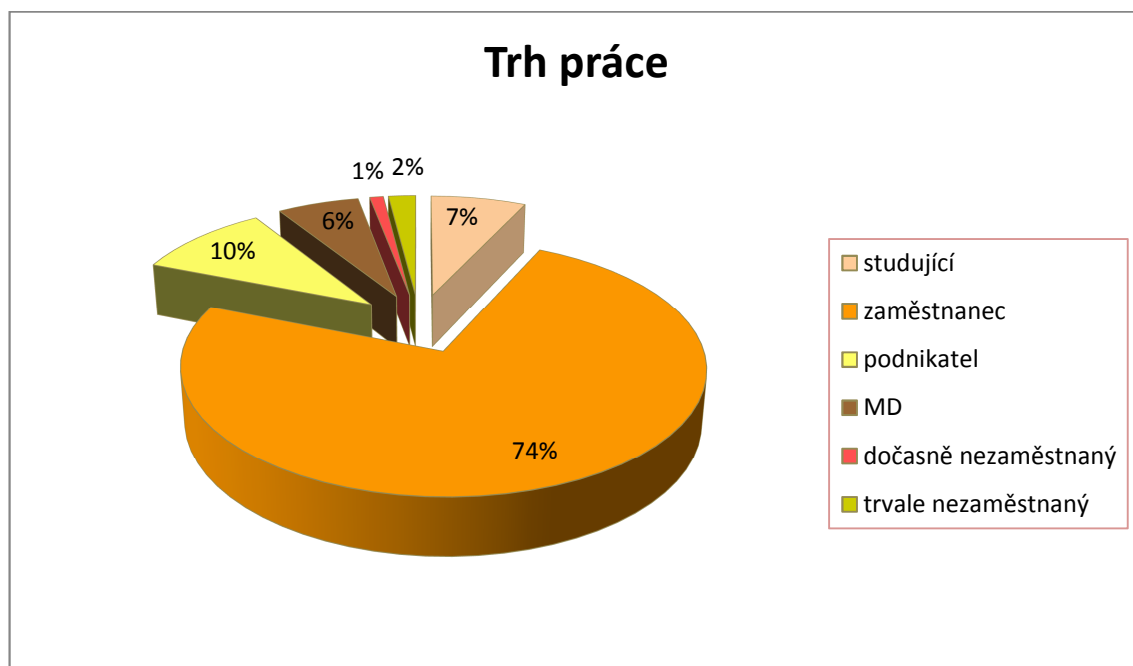
Graf 3: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání

Struktura respondentů dle postavení na trhu práce

Struktura respondentů podle jejich aktivity na trhu práce zahrnuje všechny relevantní typy aktivit, i když ne zcela proporcionálně. Většina respondentů patří do skupiny zaměstnanců (74%), nejméně je dočasně nezaměstnaných (1%).

<i>Aktivita</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
studující	8	7 %
zaměstnanec	89	74%
podnikatel	12	10%
mateřská dovolená	7	6%
dočasně nezaměstnaný	1	1%
trvale nezaměstnaný	3	2%
Celkem	120	100 %

Tabulka 3: Struktura respondentů dle aktivity na trhu práce

Graf 4: Struktura respondentů dle aktivity na trhu práce

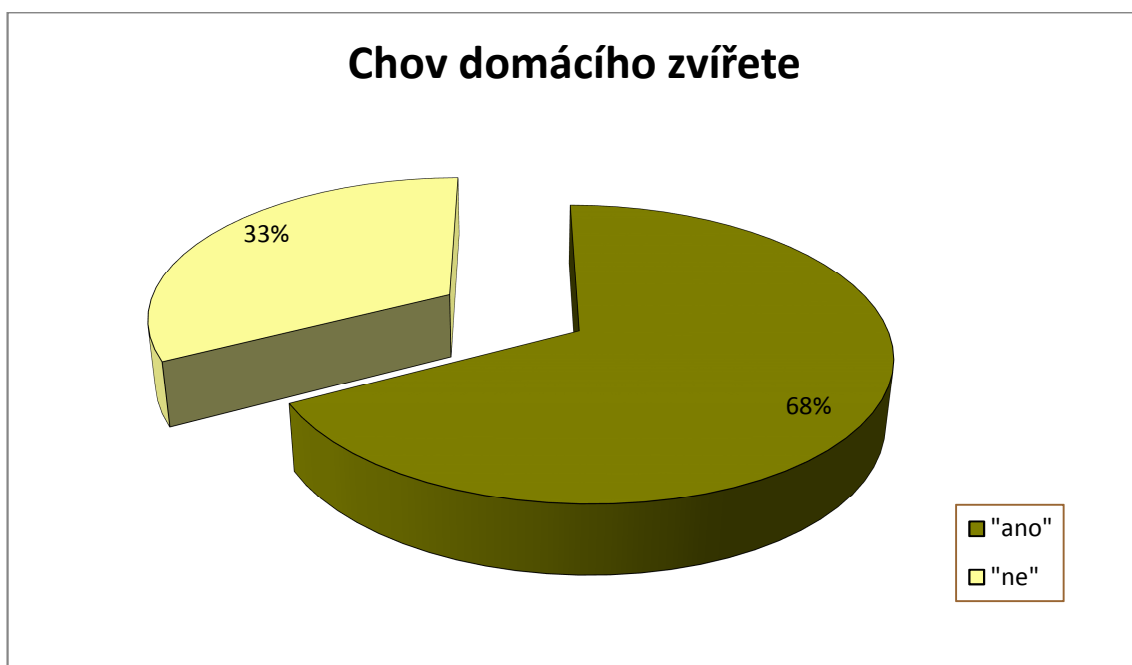
5.2 Informativní část dotazníku

Chov domácího zvířete

V úvodu šetření bylo zjišťováno, kolik respondentů vlastní domácí zvíře (myšleno v zájmovém chovu). Z celkového počtu 120 respondentů je nadpoloviční většina - 81 osob (68%) - chovatelem domácího zvířete. 39 dotázaných (33%) nechová žádné domácí zvíře.

<i>Chov domácího zvířete</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	81	68 %
odpověď „ne“	39	33 %
Celkem	120	100 %

Tabulka 4: Chov domácího zvířete

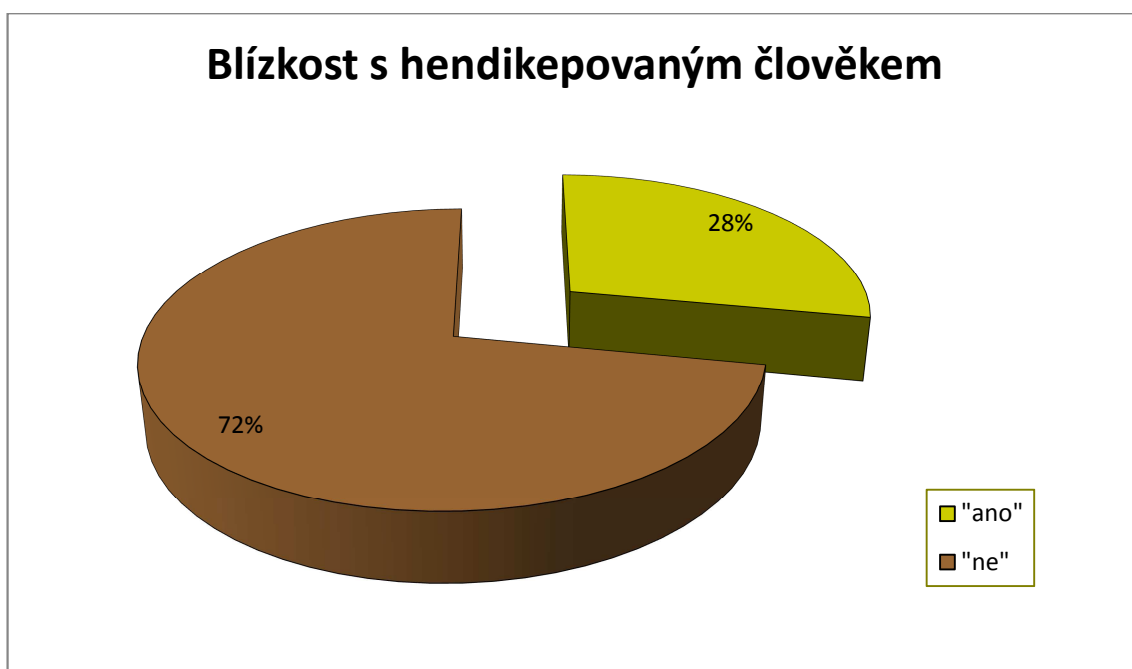
Graf 5: Chov domácího zvířete

Blízkost s hendikepovaným člověkem

Další otázka zjišťovala kontakt s hendikepovaným člověkem. Mezi respondenty je 34 odpovídajících (28%), kteří mají ve své blízkosti hendikepovaného člověka. Zbývajících 86 odpovídajících (72%) uvádí, že nikoliv.

<i>Blízkost s hendikepovaným</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	34	28 %
odpověď „ne“	86	72 %
Celkem	120	100 %

Tabulka 5: Blízkost s hendikepovaným

Graf 6: Blízkost s hendikepovaným

Povědomost o asistenčních aktivitách se zvířaty

Důležitou otázkou, která napomohla zjistit stav informovanosti, byla právě tato, která se ptá, zdali vůbec někdy respondent slyšel o asistenčních aktivitách se zvířaty. Z odpovědí vyplývá, že převážná část dotazovaných (96%) má přehled, že tyto aktivity existují. Pouze 5 z dotazovaných (4%) nikdy o asistenčních aktivitách se zvířaty neslyšelo - tyto respondenti pokračovali v odpovědích až otázkou č. 11.

<i>Povědomost o asistenčních aktivitách se zvířaty</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	115	96 %
odpověď „ne“	5	4 %
Celkem	120	100 %

Tabulka 6: Povědomost o asistenčních aktivitách se zvířaty

Graf 7: Povědomost o asistenčních aktivitách se zvířaty

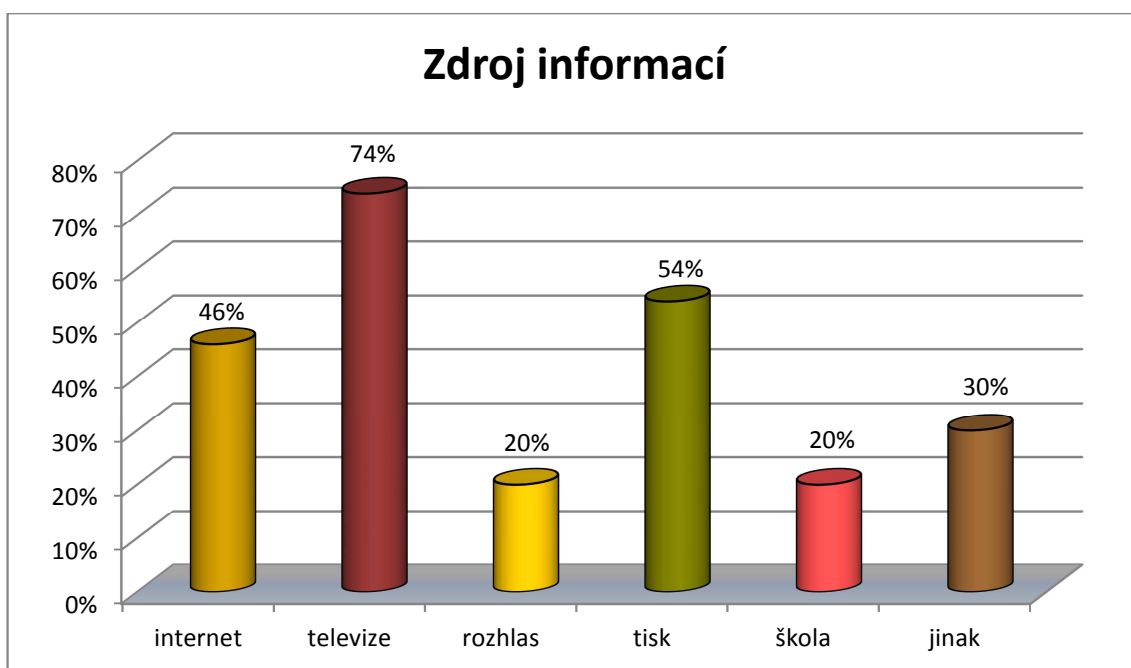
Následuje série otázek – 4 až 10, jejichž někteří respondenti byli „vyloučeni“ odpovědí „ne“ v otázce č. 3.

Zdroj informací o aktivitách se zvířaty

Tato otázka úzce navazuje na otázku předchozí. Odpovídalo pouze 115 (96%) respondentů → ti, kteří odpověděli na předchozí otázku „ano“. Respondenti v ní mohli zaškrtnout více odpovědí. Nejčastěji získávané informace jsou původem z televize (74%), nejméně z rozhlasu (20%) a ze školy (20%). Z odpovědí je patrná nadprůměrná informovanost také u tisku (54%).

Zdroj informace	Absolutní četnost	Relativní četnost
internet	53	46 %
televize	85	74%
rozhlas	23	20%
tisk	62	54%
škola	23	20%
jiný	35	30%
neodpovídalo	5	4%

Tabulka 7: Nejčastější zdroj informací

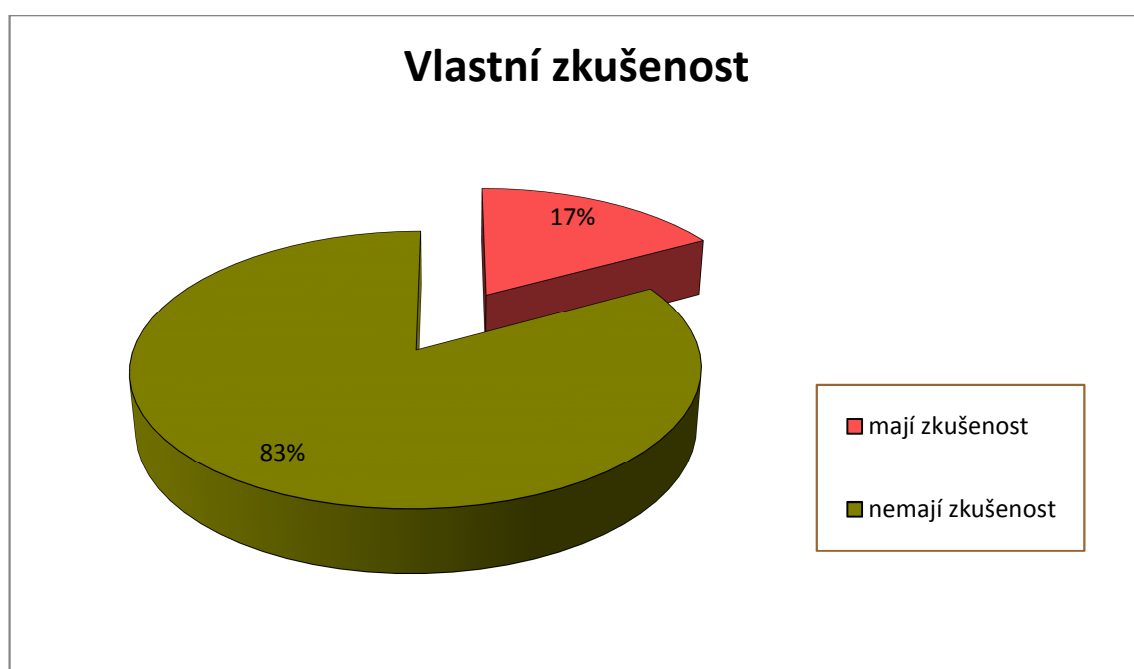
Graf 8: Nejčastější zdroj informací

Vlastní zkušenost s asistenčními aktivitami se zvířaty

Asistenční aktivity se zvířaty jsou neocenitelnou zkušeností a jedinečnou možností jak pomoci zpříjemnit život. Na otázku odpovídalo 115 respondentů. Z nich 17% (19) má vlastní zkušenost s asistenčními aktivitami se zvířaty, na rozdíl od 83% (96) respondentů, kteří takovou zkušenost neměli možnost získat.

<i>Vlastní zkušenost</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	19	17%
odpověď „ne“	96	83 %
neodpovídalo	5	4%

Tabulka 8: Vlastní zkušenost s asistenčními aktivitami se zvířaty

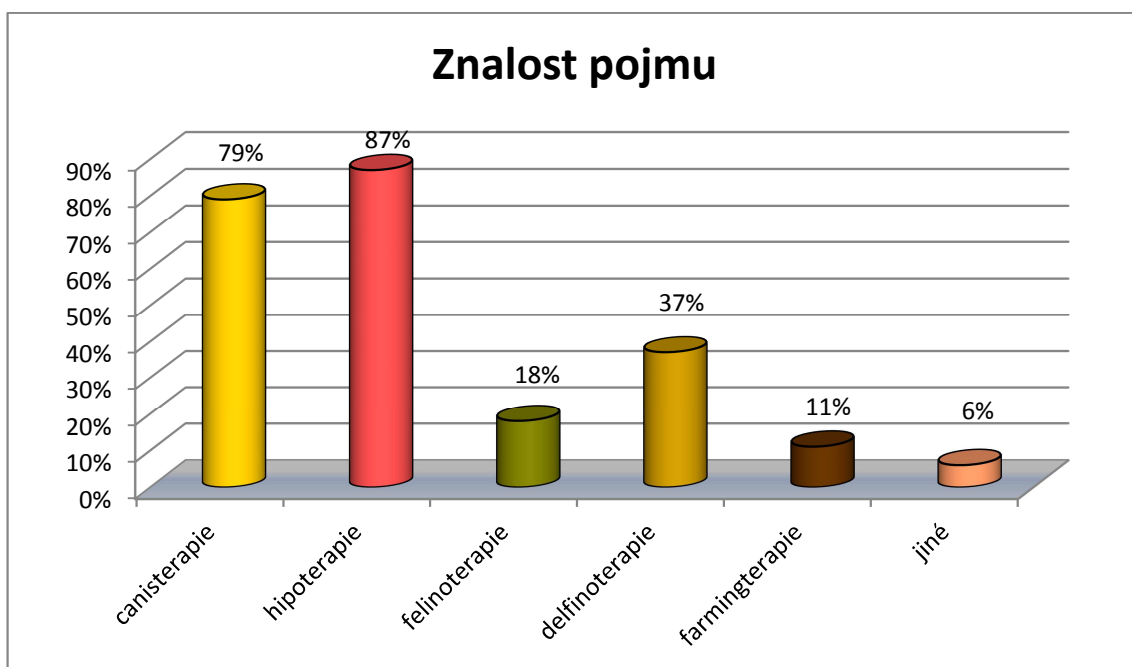
Graf 9: Vlastní zkušenost s asistenčními aktivitami se zvířaty

Znalost pojmů

Na otázku odpovídalo opět 115 respondentů (96%). Bylo povoleno více možností. Z uvedených odpovědí vyplývá, že mezi nejznámější pojmy patří hipoterapie (87%) a následuje canisterapie (79%). Nejmenší zastoupení má odpověď „jiné“ (6%) - blíže nespecifikované pojmy.

Pojem	Absolutní četnost	Relativní četnost
canisterapie	91	79 %
hipoterapie	100	87%
felinoterapie	21	18%
delfinoterapie	43	37%
farmingterapie	13	11%
jiné	7	6%
neodpovídalo	5	4%

Tabulka 9: Znalost pojmů

Graf 10: Znalost pojmů

Uplatnění asistenčních aktivit se zvířaty

Výsledek odpovědí na tuto otázku byl pro mne zajímavý. Interakce se zvířaty nabízí široké spektrum využití. Pouze 8 (7%) z odpovídajících 115- ti respondentů nemá tušení, kde se tyto aktivity dají uplatnit. 107 (93%) respondentů by praktické využití našlo.

<i>Znalost uplatnění</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	107	93%
odpověď „ne“	8	7%
neodpovídalo	5	4%

Tabulka 10: Představa o uplatnění asistenčních aktivit se zvířaty

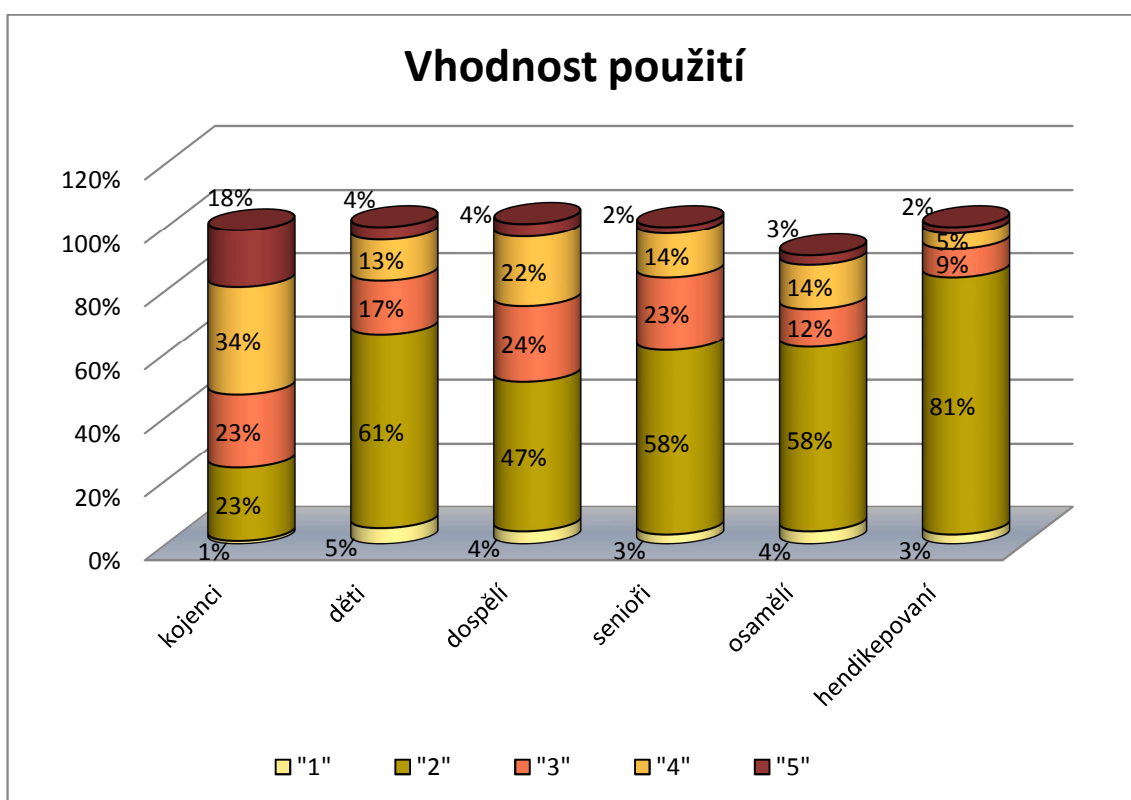
Graf 11: Představa o uplatnění asistenčních aktivit se zvířaty

Vhodnost použití pro jednotlivé kategorie populace

Následující odpovědi na otázku vypovídají o různorodosti názorů na vhodnost použití asistenčních aktivit se zvířaty u jednotlivých kategorií. O vhodnosti použití na „1“ není přesvědčující žádná kategorie. Nejvíce vhodné (81%) - dle respondentů, je použití asistenčních aktivit se zvířaty u hendikepovaných osob (na známku „2“). Nejmenší vhodnost přisuzují použití u kojenců a batolat (1%).

Kategorie / známka	„1“		„2“		„3“		„4“		„5“	
kojenci, batolata	1	1%	19	23%	19	23%	28	34%	4	18%
děti, mládež	5	5%	67	61%	19	17%	14	13%	4	4%
dospělí	4	4%	51	47%	26	24%	24	22%	4	4%
senioři	3	3%	64	58%	26	23%	16	14%	2	2%
osamělí	4	4%	75	58%	13	12%	15	14%	3	3%
hendikepovaní	3	3%	90	81%	10	9%	6	5%	2	2%

Tabulka 11: Vhodnost použití asistenčních aktivit se zvířaty

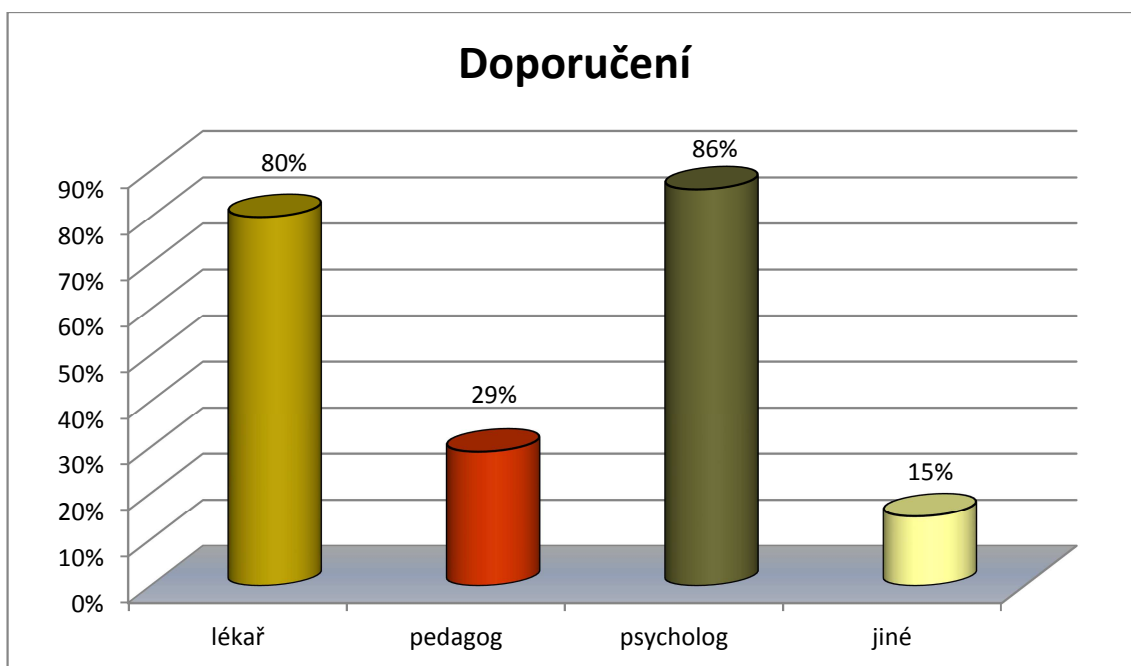
Graf 12. Vhodnost použití asistenčních aktivit se zvířaty

Kdo by měl asistenční aktivity se zvířaty doporučit

Asistenční aktivity se zvířaty mají široké využití v rámci zoorehabilitace dětí i dospělých, případně hendikepovaných. Je otázkou, na čí doporučení by se k tomuto druhu zoorehabilitace mělo přistupovat. V 86% (99) odpovědích se respondenti přiklánějí k doporučení od psychologa. Na otázku odpovídalo 115 respondentů, a mohli zaškrtnout více možností.

<i>doporučení</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
lékař	92	80%
pedagog	33	29%
psycholog	99	86%
jiné	17	15%
neodpovídalo	5	4%

Tabulka 12: Kdo by měl asistenční aktivity se zvířaty doporučit

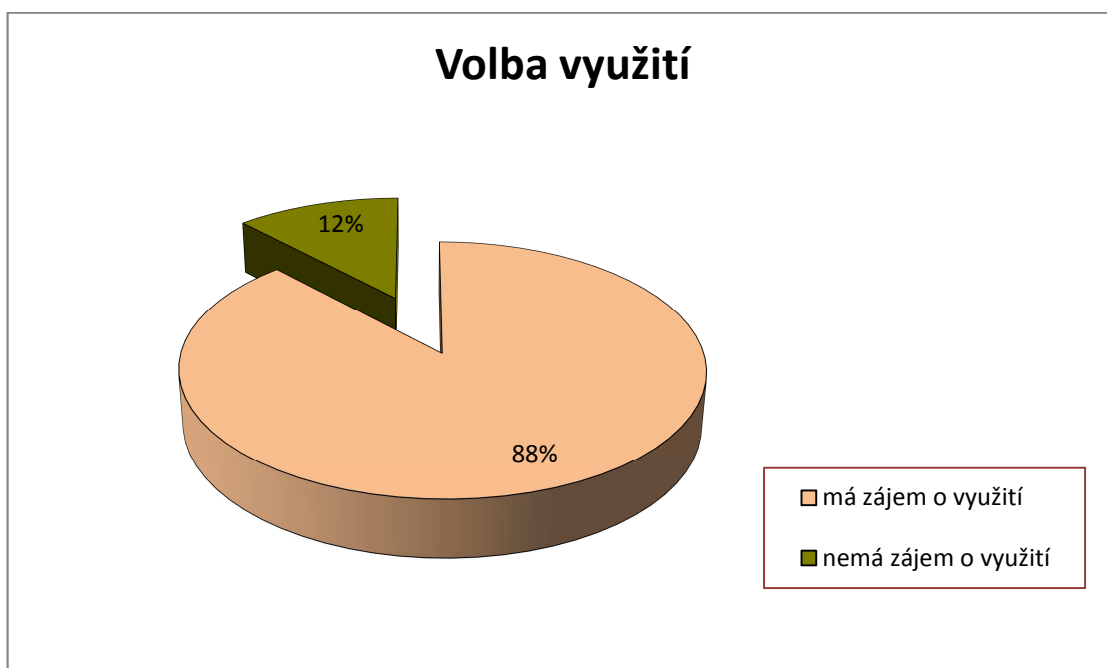
Graf 13: Kdo by měl asistenční aktivity se zvířaty doporučit

Zájem o využití asistenčních aktivit se zvířaty

Asistenční aktivity se zvířaty se pomalu dostávají do povědomí lidí a otázka týkající se jejich prospěšnosti se dostává stále více do popředí zájmu. Z obdržených 115 odpovědí vyplývá, že 101 (88%) odpovídajících by v případě potřeby zoorehabilitaci využilo.

<i>Volba využití</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	101	88%
odpověď „ne“	14	12%
neodpovídalo	5	4%

Tabulka 13: Volba využití asistenčních aktivit se zvířaty

Graf 14: Volba využití asistenčních aktivit se zvířaty

Další část dotazníku, která napomáhá zjistit názor veřejnosti na asistenční aktivity se zvířaty, již vyplňovali všichni respondenti.

Vliv zvířat na zlepšení zdravotního stavu a rozvoj osobnosti

Vše, co člověka obklopuje, bezesporu ovlivňuje jeho psychiku, emoce, nálady. Něco pozitivně, něco negativně. O názoru populace na vliv zvířat na člověka vypovídají odpovědi na tuto dotazníkovou otázku. 99% dotázaných si myslí, že zvíře může přispět ke zlepšení zdravotního stavu a rozvoji osobnosti. Pouhé 1% je opačného názoru.

<i>Vliv na zdraví a rozvoj</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	119	99%
odpověď „ne“	1	1%
celkem	120	100%

Tabulka 14: Vliv na zdraví a rozvoj osobnosti

Graf 15: Vliv na zdraví a rozvoj osobnosti

Užití zvířete k alternativní terapii u lidí

Interakcí se zvířaty lze ovlivnit rozsáhlé spektrum fyzických a psychosociálních obtíží člověka, přispívají k lepšímu způsobu života. Z odpovědí vyplývá, že se zájem lidí o nekonvenční metody léčby zvyšuje. Překvapivý je 100% výsledek souhlasných jednomyslných odpovědí „ano“.

<i>Souhlas s užitím zvířete</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	120	100%
odpověď „ne“	0	0%
celkem	120	100%

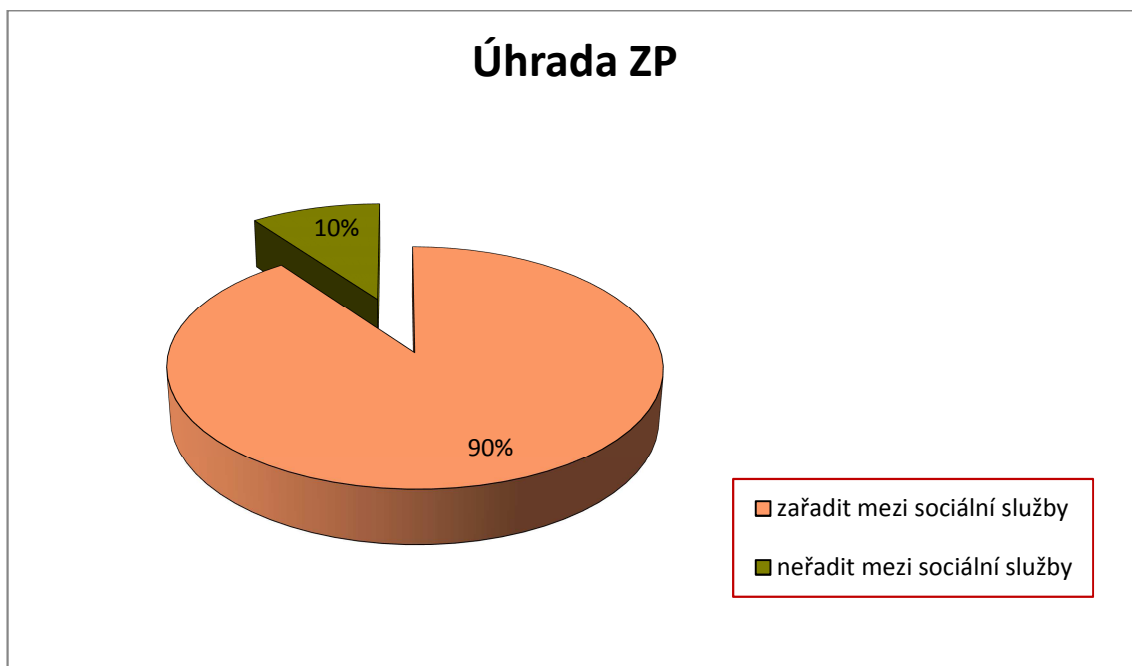
Tabulka 15: Souhlas s užitím zvířete k alternativní terapii

Financování asistenčních služeb se zvířaty

Asistenční služby se zvířaty nejsou doposud zařazeny mezi uznávané léčebné metody, a tudíž nejsou bodově hodnoceny zdravotními pojišťovnami. 90% (108) respondentů se svou souhlasnou odpovědí přiklání ke změně v této oblasti. 10% (12) dotázaných odpovědělo „ne“.

<i>Hrazení ZP</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	108	90%
odpověď „ne“	12	10%
celkem	120	100%

Tabulka 16: Hrazení zoorehabilitací ZP

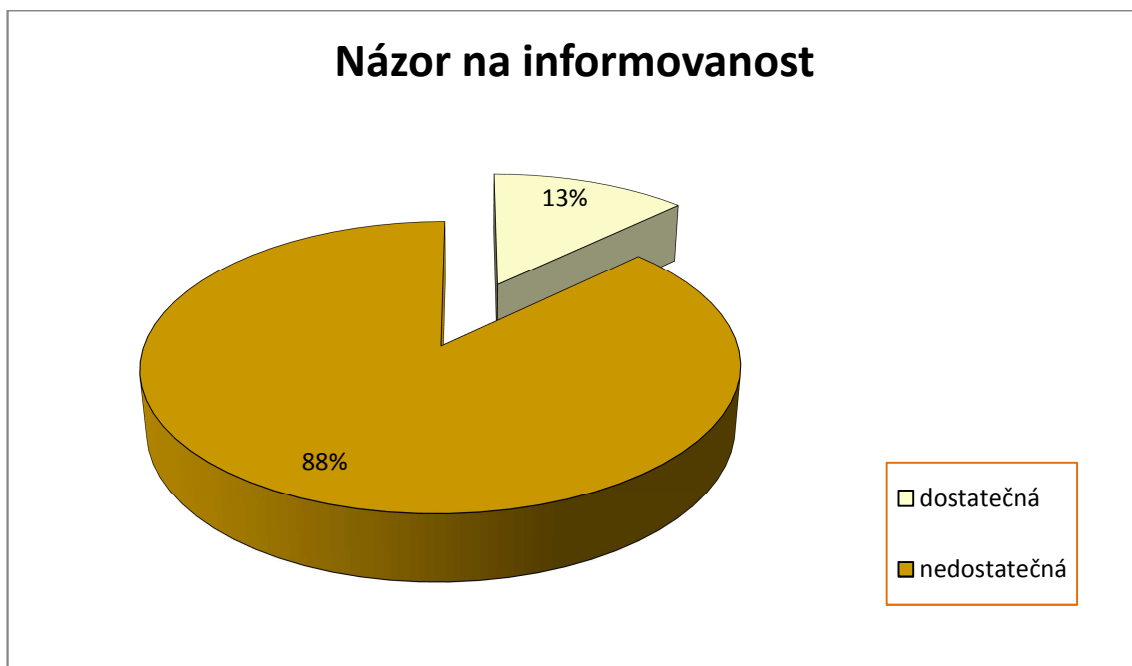
Graf 16: Hrazení zoorehabilitací ZP

Informovanost o asistenčních aktivitách se zvířaty

Zájem o erudici v oblasti asistenčních aktivit se zvířaty je patrná z reakce na otázku týkající se informovanosti o asistenčních aktivitách se zvířaty. Ve 13% (15) dotázaní uvádějí, že informovanost v této oblasti je dostatečná, oproti zbývajícím 88% , kteří informovanost v této oblasti postrádají.

<i>Dostatečná informovanost</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	15	13%
odpověď „ne“	105	88%
celkem	120	100%

Tabulka 17: Dostatečnost informovanosti

Graf 17: Dostatečnost informovanosti

Zajímavost a perspektivnost tématu

Asistenční aktivity se zvířaty jsou specifickou oblastí, která vyžaduje odpovídající přístup k individuálním požadavkům klientů. Veškeré rozšiřování aktivit v tomto směru je podmíněno zájmem ze strany klientů – i těch potenciálních, jejich pohledu na perspektivu a zajímavost těchto služeb. 94% (113) respondentů považuje toto téma za zajímavé a perspektivní, a pouze 6% (7) odpovídajících je opačného názoru.

<i>Zajímavost a perspektivnost</i>	<i>Absolutní četnost</i>	<i>Relativní četnost</i>
odpověď „ano“	113	94%
odpověď „ne“	7	6%
celkem	120	100%

Tabulka 18: Názor na zajímavost a perspektivnost tématu

Graf 18: Názor na zajímavost a perspektivu tématu

5.3 Diskuse

Lze konstatovat, že informace z dotazníkové studie byly dostačující k zajištění cíle výzkumu. Z odpovědí respondentů vyplynulo několik zajímavých výsledků.

První důležitý poznatek vyplynul již v průběhu vracení vyplněných dotazníků, ještě před samotným zpracováním dat. Aniž by bylo předmětem interpretace kritérium vlastního vyjádření názoru dotazovaných na dotazníkové šetření, přesto u většiny vyplněných dotazníků byla připojena slovní reakce respondentů k dané problematice. Nečekaně bylo projevoováno nadšení, a dokonce i poděkování za možnost podílet se na výzkumu s touto tematikou. Mnozí vyjádřili podporu k další činnosti v oblasti asistenčních aktivit se zvířaty.

Pro empirickou část byly nejdůležitější výsledky vztahující se k cíli, který byl vymezen před zahájením diplomové práce. Stanovený cíl byl podkladem pro formulaci hypotéz, které budou v této části vyloženy. Samotný výzkum se opíral o kvantitativní šetření pomocí vlastního dotazníku a odpovědi od 120 respondentů, s nerovnoměrným zastoupením všech krajů ČR.

Položky v úvodní části dotazníku zjišťovaly povědomí o existenci asistenčních aktivit se zvířaty, což bylo prvním hlavním cílem práce. Na otázku, zda už někdy slyšeli o asistenčních aktivitách se zvířaty, odpovědělo kladně překvapivých 96 % dotázaných. Pouze 4% o nich nikdy neslyšelo. Zůstává otázkou – z jakého důvodu. O příčinách by se dalo diskutovat dlouze, ale to není předmětem tohoto šetření. Podstatnou roli v průniku informací mezi veřejnost sehrála média – televize (74%) a tisk (54%). Následoval internet, jiné zdroje, škola a rozhlas. Je patrné, že respondenti upřednostňují prezentaci informací zábavnější formou před odbornými texty. Odpovědi vystihující chov domácího zvířete a kontakt s hendikepovaným člověkem přinesly výsledky, z kterých vyplývá, že míra informovanosti může souviset s chovem vlastního domácího zvířete. U chovatelů je předpoklad, že se zajímají o širší využití a hlubší smysluplnost vlastního chovu. Nepotvrdila se návaznost na blízkost hendikepovaného člověka. Tato otázka je více provázána s vlastními zkušenostmi s asistenčními aktivitami se zvířaty. Relativní četnost v obou případech je téměř totožná.

Vliv médií hraje významnou roli v obeznámenosti různých druhů zoorehabilitace. Mezi nejvíce frekventované patří hipoterapie a canisterapie. Druhá věc je, do jaké hloubky obeznámenost sahá. Na dalším místě se umístila delfinoterapie, snad pro svou atraktivnost a jasnost, která vychází ze samotného názvu. Felinoterapie, farmingterapie

a jiné užití zvířat mají velmi nízkou relativní četnost ve znalosti. Tento výsledek je docela na škodu. Jedná se totiž o využití zvířat s nejmenší odbornou náročností. Zoorehabilitaci pomocí těchto zvířat lze naplňovat i „laickou cestou“. Určitě by bylo vhodné více pronikat mezi veřejnost i s těmito pojmy a jejich náplní.

O praktickém využití asistenčních aktivit se zvířaty má většina dotazovaných (93%) svou představu. Největší vhodnost použití přiřazují hendikepovaným osobám. Tento výsledek jasně udává jejich spojitost zoorehabilitace převážně s aplikací u mentálních a tělesných hendikepů. V této oblasti se respondenti orientují. Podstatně menší je znalost o možnostech využití v oblasti psychických poruch, u dětí, obětí trestných činů, seniorů a sociálně izolovaných.

Zajímá mě názor a postoj respondentů na pohled asistenčních aktivit se zvířaty ve vztahu k sociálním službám. Převážná většina odpovědí se shoduje v tom, že do programu zoorehabilitace by měli být klienti zařazeni na doporučení lékaře, eventuálně psychologa. Přiklánějí se k názoru, aby byly zoorehabilitace zařazeny mezi uznávané léčebné metody, bodově ohodnocené zdravotními pojišťovnami a nebyly postaveny pouze na dobrovolnické činnosti. Výsledky práce přinesly zajímavý poznatek, že i přes opomíjené nebo odmítavé legislativní postoje vůči zoorehabilitacím, výzkum na základě získaných odpovědí dokladuje velký zájem o tyto aktivity. Kromě jednoho z dotazovaných se všichni respondenti domnívají, že zvíře má vliv na zlepšení zdravotního stavu člověka a může pozitivně ovlivnit jeho rozvoj. Jednomyslně se přiklánějí k této alternativní terapii. Pro 94% zainteresovaných je toto téma zajímavé a perspektivní. Souhlasný postoj zaujímají i k otázce dostatečnosti / nedostatečnosti informovanosti o zoorehabilitacích. Většina z nich vidí nízkou úroveň informovanosti o této problematice.

Samotný výzkum i jeho výsledek je pro mě smysluplný. Vypovídající výsledky rozšířily přehled o všeobecném zájmu o toto odvětví. V souladu s názorovými východisky veřejnosti jsem přistoupila ke srovnání získaných dat, abych potvrdila nebo vyvrátila stanovené hypotézy. Na jejich základě jsem dospěla k těmto výsledkům:

Hypotéza I – potvrzena

V České republice je nízká informovanost o problematice různých typů zoorehabilitace.

Povědomost respondentů je soustředěna na hiporehabilitaci a canisterapii. Chybí celková přehlednost o využití jiných druhů zvířat. Hypotéza byla tedy zcela verifikována.

Hypotéza II – potvrzena

Respondenti nemají dostatečnou představu o možnostech využití zoorehabilitace se zvířaty.

Zoorehabilitace je spojována převážně s nějakým hendikepem. Chybí základní přehlednost o využití v jiných oblastech – zejména v oblasti sociální sféry. Hypotéza byla zcela verifikována.

Hypotéza III – potvrzena

Česká veřejnost čelí zájmu o rehabilitace za asistence zvířat.

Zájem o rehabilitace za asistence zvířat předčí očekávání. V této rehabilitaci je spatřována prospěšnost alternativní formy při odstraňování různých problémů – fyzických i psychických. Hypotéza byla rovněž verifikována.

6. ZÁVĚR

Soužití lidí se zvířaty vede k vnímání skutečnosti, že právě zvířata se řadí mezi nezbytné prvky v životě lidí, který je čím dál víc ovládán převážně technikou.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaká je současná informovanost veřejnosti v oblasti využití rehabilitace za asistence zvířat, zmapování zájmu o zoorehabilitace.

Bylo zjištěno, že si zoorehabilitace v České republice mezi veřejností upevňuje svou pozici. Snad proto, že zvíře není neživým pracovním rehabilitačním nástrojem, ale komunikačním prostředkem, který umožňuje v mnoha případech napomoci řešit problémy jinak velmi těžce zvládnutelné jinými způsoby. Současně je představitelem živé hmatatelné přírody, přes kterou jsme schopni lépe odhalovat sami sebe.

Diplomová práce poskytuje náhled na téma i průřez oblastmi využití oboru, který si začíná získávat své místo při práci s cílovými klienty znevýhodněnými zdravotně i sociálně.

Na základě vyhodnocení vyplněných dotazníků se potvrdil předpoklad, že současná veřejnost není dostatečně informována o tomto odvětví. Od toho se odráží i absence základního přehledu o možnostech využití této velmi účinné alternativní terapie. Tyto důvody zůstávají příčinou toho, proč nejsou využívány všechny možnosti a kapacity zoorehabilitace. Celá tato problematika je důsledkem neexistence legislativního zázemí. I přes tyto skutečnosti je o zoorehabilitaci mezi veřejností velký zájem. Veřejnost je ochotna účastnit se dotazníkových šetření a přispívat tak k dalším výzkumům v této oblasti. A právě toto by mělo být impulsem k prohlubování komunikace s veřejností, a také impulsem pro vědecká pracoviště k pružnějšímu přístupu, který by vedl k posunu tohoto vznikajícího oboru.

Z výsledků vyplývá, že zvířata jsou součástí sociálního života člověka. Proto by otázka lidstvo – zvířecích vztahů neměla zůstat stranou sociologického zájmu. Sociologie by měla odhalovat hodnoty a významy, které zvířata člověku poskytují, a hlavně by pro svou práci těchto cenností měla využívat. Odrazovým můstkem této aktivity by mohla být spolupráce s kynology se sociálním cítěním, vztahem k této činnosti a zájmem o tento obor. Společnými studiemi získávat vědecké důkazy o nenahraditelném významu zoorehabilitace pro praxi. Podporovat tím výzkum a terapii s asistencí zvířat, certifikaci služebních zvířat a terapeutů.

Resumé

Diplomová práce je zaměřena na analýzu vlivu zoorehabilitace, jako pomocné terapie ke zlepšení kvality života osob se znevýhodněním a k jejich sociální integraci.

Teoretická část se zabývá náhledem na tento způsob rehabilitace. Je v ní nastíněna historie, terminologie týkající se pracovních programů a pozice zvířete v sociálním světě člověka.

Praktická část obsahuje výzkum informovanosti veřejnosti o asistenčních aktivitách se zvířaty využívaných v oblasti rozvoje osobnosti člověka.

Anotace

Diplomová práce se v první části zabývá náhledem tématu. Krátce pronikne do historické perspektivy i současného stavu zoorehabilitace v České republice. Vymezí normy vztahující se k zoorehabilitaci.

V další části se věnuje terminologii v oblasti pracovních programů asistenčních aktivit se zvířaty, vymezuje pojmy vtahující se k jednotlivým terapiím dle použitého zvířete a pojmy souvisejícími s formami zoorehabilitace.

Poslední část teoretického oddílu je věnována postavení zvířete v sociálním světě člověka - v oblasti rozvoje osobnosti člověka a dále v pozici zvířete jako životního průvodce.

Empirická část je zaměřena na otázku informovanosti veřejnosti o asistenčních aktivitách se zvířaty. V úvodu této části jsou stanoveny cíle práce, hypotézy a metodika výzkumu. Následuje vyhodnocení, diskuse a závěr. Samotný výzkum zobrazil současný stav informovanosti a postoj veřejnosti k dané problematice.

Klíčová slova:

Zoorehabilitace, asistenční aktivity, humánně – animální interakce, zooterapeut, sociologie

Anotation

This dissertation deals in its first part with topics review. It briefly comes through the historical perspective as well as through the current status of zoo-rehabilitation in the Czech Republic. It defines standards related to the zoo-rehabilitation.

The next part pursues the terminology of working programs of assistance activities with animals, it defines terms related to particular therapies accordingly to the used animal and the terms related to the zoo-rehabilitation forms.

The last theoretical part is devoted to animal's status in the human social life-in the human personality development and also to animal status as a life guide.

The empiric part is focuses to the question of public awareness of assistance activities with animals. There are given dissertation targets, hypotheses and research methodology in the introductory of its empiric parts. Then evaluation, discussion and

the conclusion follow. The very research viewed the current status of public awareness and attitude to the presented issues.

Keywords:

assistance activities, humane-animal interaction, zoo-therapist, sociology

Literatura a prameny

1. Sbírka zákonů č. 25/2008, částka 11, Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 64 s., ISSN 1211-1244
2. Sbírka zákonů č.3/2009, částka 2, Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 64 s., ISSN 1211-1244
3. Sbírka zákonů č. 206/2009, částka 61, Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, 64 s., ISSN 1211-1244
4. ARKOW, P., *Animal-Assisted Therapy and Activities: A Study and Research Resource Guide for the Use of Companion Animals in Animal-Assisted Interventions*. 2011, 189 pp., ISBN: 978-0-615-46239-4
5. ARLUKE, A. and SANDERS, C.R., *Regarding Animals*. Temple University Press, 1996, 218 p., ISBN-10: 1566394414
6. BRYANT, B. K., *The neighborhood walk. A study of sources of support in middle childhood from child's perspective*. Monographs of the Society for Research in Child Development, 1985, 50, (No. 210).
7. COLE, M. L., *Literature Review and Manual: Animal-Assisted Therapy*. A Project Submitted to the School of Graduate Studies of the University of Lethbridge, 2009
8. CUNLIFEOVÁ, J., *Encyklopedie psů*. Praha: Nakladatelství Slovart, 2004, 384 s., ISBN: 80-7209-620-6
9. DOLEŽALOVÁ, A., *Papoušci - ornitoterapie*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, s. 282-289, ISBN 978-80-7322-109-6
10. DRAPELA, V. J., *Přehled teorií osobnosti*. 3. vydání. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-7178-766-3
11. DVOŘÁKOVÁ, T. et al., *Analýza pohybu v hipoterapii z pohledu biomechaniky*. Rehabilitace a fyzikální lékařství. 2005, 12(4), s. 183-187, bez ISBN
12. EDDIE AM BROKKERS, *Effects of interactions between humans and domesticated animals*, In Proceedings of the Frontis Workshop on Farming for Health Wageningen, The Netherlands 16-19 March 2005
13. EDNEY, A., MUGFORD, R., *Váš pes a štěňátko*. Ilustrovaná příručka o chovu a výcviku. Bratislava: Slovart, 1992, 115 s., český překlad Hesounová, V., ISBN: 80-7145-012-X
14. EISERTOVÁ, *Canisterapie*. In Zooterapie ve světle objektivních poznatků. České Budějovice: Dona, 2007, ISBN 978-80-7322-109-6
15. FEJKUSOVÁ, H., MIČULKOVÁ, O., *Canisterapie v praxi*, Podané ruce o.s., 48 s., bez ISBN
16. FISCHER- FINZELBERG, G., A., 2001, *Rozvoj canisterapie v Německu (aneb o práci spolku „MuT“)*. In Pravda o zooterapii: sborník příspěvků z celostátní konference pořádané dne 5.12.2000 v Hluboké nad Vltavou. 1. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2001, str. 14-17. ISBN 80-7040-486-8.

17. FISCHER, G., A., Zvířata jako ko-terapeuti (pes). In Mezinárodní seminář o zooterapiích. Sborník příspěvků. Brno: Sdružení Filia, 2003, s. 32 – 37. ISBN 80-239-3591-7
18. FREEMAN, M., *Terminologie v zooterapii*. In VELEMÍNKŠÝ, M. a kol. autorů, *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1. vyd., České Budějovice: Dona, 2007, s. 30-37. ISBN 978-80-7322-09-6
19. GALAJDOVÁ, L., *Pes lékařem lidské duše: aneb canisterapie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1999, 160 s., ISBN 80-7169-789-3.
20. GALETOVÁ, Z., 2008, *Problematika asistenčních psů v ČR*. Praha: VÚPSV, v.v.i., 128 s., ISBN 978-80-7416-015-8
21. GARCIA, J.A., & WEISZ, J.R., *When youth mental health care stops: Therapeutic relationship problems and other reasons for ending youth outpatient treatment*. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 2002, 70, 439-443.
22. HANSCOMB, A. – HUGHES, L., *Epilepsie*. překlad Jitka Doubnerová, Praha: Společnost E, 1999, 63 s., MDT 616.853, OLA001 1-122.348, ISBN – Brož., vědecká knihovna v Olomouci (informační publikace)
23. HEIMLICH, K., *Animal-Assisted Therapy and the Severely Disabled Child: A Quantitative Study*. Journal of rehabilitation, 2001, p. 67, 4, 48-54, ISSN 0022-4154
24. HOLLÝ, K., HORNÁČEK, K., *Hipoterapie: Léčba pomocí koně*. 1. vydání., Ostrava: Montanex, 2005, 291 s., ISBN 80-7225-190-2
25. HYPŠOVÁ, D., *Metodika felinoterapie*. In VELEMÍNKŠÝ, M. a kol. autorů, *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1. vyd., České Budějovice: Dona, 2007, s. 30-37., ISBN 978-80-7322-09-6
26. JANKOVSKÝ, J., *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. 2. vydání. Praha: Triton, 2006, 173 s., ISBN 80-7254-730-5
27. KADLECOVÁ, E., *Zelená pro felinoterapii*. Sborník z odborné konference 30.5.2011 ve FN Motol, Dobrovolnické centrum FN v Motole, 2011, bez ISBN
28. Kotschal K., Ortbauer B., *Behavioral effects of the presence of a dog in a classroom*. *Anthrozoos*, 2003, p.16, 2, 147- 159, ISSN 0892-7936
29. KŘIVOHLAVÝ, J., *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001, 279 s., ISBN: 978-80-7367-568-4
30. KULICHOVÁ, J. et al., *Hiporahabilitace*. Praha: Tiskárna Dr. Eduard Grégr a syn, 1995, 101s., bez ISBN
31. KULKA, J., *Šťěstí a radost, zdraví a zralost: prolegomena k použití pozitivní psychoterapie v poradenství*. In: *Práca a jej kontexty*. SPS SAV, Bratislava: STIMUL, 2003, s 322-326.
32. LACINOVÁ, J. In VELEMÍNKŠÝ, J. a kol., *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007, 335 s., ISBN 978-80-7322-109-6
33. LANTELME, V., *Terminologie v hiporehabilitaci*. In *Terapie a asistenční aktivity lidí za pomoci zvířat*. Sborník příspěvků. Praha: ČZU, 2008, 119 s., ISBN 978-80-213-1773-4
34. LERNER, E.J. et al, *The animal text: Message and meaning in television advertisements*. The Sociological Quarterly, 1999, 40(4): 565-586

35. LEVINSON, B. M., *The child and his pet: A world of non-verbal communication*. In *Ethology and Non-verbal Communication in Mental Health*, 63-83, ed. S. A. Corson, E. Corson and J. A. Alexander. Oxford: Pergamon Press, 1980
36. LILLY, J.C., *Člověk a delfín*. překlad Vratislav Mazák a Miroslav Hrnčář, Praha: Mladá fronta – Edice KOLUMBUS, 1968, sv. č. 36, rok vydání originálu 1961, 196 s., ISBN 23-111-68
37. LORENZ, K., Z., *Takzvané zlo (Sogenannte Böse)*, přeložila Alena Veselovská, Praha: Academia, 2003, ISBN 80-200-1098-X
38. MAHELKA, B., *Není jenom canisterapie*. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích*. Sborník příspěvků. Brno: Sdružení Filia, 2003. s. 32 – 37., ISBN 80-239-3591-7
39. MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozš. a upr.vyd., Praha: Slon, 2003, 161 str.
40. McCARDLE et al, *How animals affect us : examining the influence of human-animal interaction on child development and human health*. Washington, DC : American Psychological Association, ©2011
41. MESSENT, P., *Social Facilitation of Contact with Other People by Pet Dogs*. In *New Perspectives on Our Lives with Companion Animals*, edited by A. Katcher and A. Beck. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1983, pp. 37-46.
42. MÜLLER, O., et al., *Terapie ve speciální pedagogice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 295 s. ISBN 80-244-1075-3
43. NEDVÉDOVÁ, M., *Canisterapie v ČR s ohledem na odbornou přípravu a kynologickou erudici terapeuta*, Diplomová práce, ZSF Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2008, s. 69
44. NERANDŽIČ, Z., *Animoterapie aneb Jak nás zvířata umí léčit*. Praha: Albatros, 2006, s. 50, ISBN 80-00-01809-8
45. NERANDŽIČ, Z., *Zooterapie v kontextu ucelené rehabilitace*. In *Mezinárodní seminář zooterapiích k tvorbě metodiky: sborník příspěvků z mezinárodního semináře konaného 25. - 27. 6. 2004 v Brně*. 1. vydání. Brno: Sdružení Filia, 2004, ISBN 80-239-3591-7
46. NOSKE, B., *The Question of Anthropocentrism in Anthropology*. Focaal 13:66-84, Oakley, Ann. 1974, *The Sociology of Housework*, 1990
47. NOVOTNÁ, D., ZORKOVÁ, M., 2004, *Canisterapie aneb jak může pes léčit*. In *Sborník příspěvků Pravda o zooterapii*. České Budějovice: Jihočeská Univerzita, 30-32 s., ISBN 80-7040-675-5
48. OAKLEY, A., *The Sociology of Housework*. New York: Pantheon, 1974
49. ODENDAAL, J., *Animal-Assisted Activities Course*. Perth. Ethology Consultancy CC, 2006
50. ODENDAAL, J., *Zvířata a naše mentální zdraví*. Praha: Brázda, 2007, 176 s., ISBN 978-80-209-0356-3
51. OTTERSTEDT, C., *Tiere als therapeutische begleiter*. Stuttgart: Kosmos, 2001, 214 s., ISBN 3-440-08988-6

52. PICHOT, T., *Animal-Assisted Brief Therapy, Second Edition: A Solution-Focused Approach*. English, Routledge; 2 edition, 2011, 312 pages, ISBN-10: 0415889618, ISBN-13: 978-0415889612
53. RADVAN. E., VAVŘÍK, M., *Metodika psaní odborného textu a výzkumu v sociálních vědách*. Brno: Institut mezioborových studií, 2009
54. RŮŽIČKA, J., 2010, *Animoterapie: další krok vpřed*. Svět psů 2/2010, s. 44-45.
55. SANDERS, CLINTON, *The Sociology of Human-Animal Interaction and Relationships*. Date Published May 25, 2006, Department of Sociology University of Connecticut, clinton.sanders@uconn.edu
56. SERPELL, J., *In the Company of Animals: Study of Human-Animal Relationships*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996
57. SIGNAL, T. D. and TAYLOR, N., *Attitudes to Animals: Demographics Within a Community Sample*. *Society and Animals* 14 (2), 2006, pp. 147-157.
58. SMOLJANINOV, A. G., *Delfinoterapie jako metoda psychopedagogické korekce a její místo v komplexní rehabilitaci u dětí s dětskou mozkovou obrnou*. Kyjev, 2006.
59. STAMER, S., *Fyzioterapie*. Praha: Brázda, 2007, 176 s., ISBN 80-209-0355-0
60. STRAKOVÁ, Š., *Etiologie psa*. In *Pravda o Zooterapii*, Sborník příspěvků z celostátní konference pořádané dne 5. 12. 2000 v Hluboké nad Vltavou, 1. vydání, České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, 2001, ISBN 80-7040-486-8
61. SVOBODOVÁ, I. a kol., *Využití zvířat v zoorehabilitaci*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2010, ISBN 978-80-213-2129-8
62. SVOBODOVÁ, I. a kol., *Zoorehabilitace a aktivity se zvířaty pro rozvoj osobnosti*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2010, ISBN 978-80-213-1912-7
63. SVOBODOVÁ, I., *Obecné podmínky „canisterapie“ (CT) v ČR*. In *Sborník z odborné konference 22. 5. 2009 FN v Motole*
64. SVOBODOVÁ, I. a kol., *Praktické využití psů v zoorehabilitaci*. Skripta pro studenty. Praha: ČZU, 2011, 180 s., ISBN 978-80-213-2197-7
65. SVOBODOVÁ, I., TICHÁ, V., *Zákony v zoorehabilitační praxi v podmínkách ČR*. In *Mezinárodní seminář o zooterapiích Tvorba norem praxe I. 1.- 3. 7. 2005 v Brně*, Brno: Sdružení Filia, 2005, 63 s., ISBN 80-239-5863-1
66. SVOBODOVÁ, I., *Welfare zvířat*. In SVOBODOVÁ, Ivona, et al. *Zoorehabilitace a aktivity se zvířaty pro rozvoj osobnosti*. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2009, s. 35-43. ISBN 978-80-213-1912-7.
67. ŠABATOVÁ, J., OBOŘILOVÁ, L., *Zooterapie a aktuální možnosti využití ve službách sociální prevence*. In *Sborník odborné konference z 30.5.2011 ve FN Motol*, 2011
68. TICHÁ, V., *Legislativní úprava týkající se praktikování zooterapie*, In VELEMÍNSKÝ, J. a kol., *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007, s. 47, ISBN 978-80-7322-109-6
69. TVRDÁ, A., ELVA HELP o.s., 2004, *Metodika canisterapie – krizová intervence.*, dostupné z www.aacr.estranky.cz/clanky/metodika.html

70. TVRDÁ, A., TICHÁ, V., *Využití psa ve zdravotně sociální oblasti*. In VELEMÍNKSY, M. a kol. autorů, *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. 1. vyd., České Budějovice: Dona, 2007, s. 30-37. ISBN 978-80-7322-09-6
71. UNGEROVÁ, D., *Canisterapie v praxi*. Kontakt: odborný a vědecký časopis pro zdravotně sociální otázky, 2008/2, roč X, s. 99-101. ISSN 1212-4117
72. UNGEROVÁ, D., *Canisterapie v praxi*. 2. vydání, České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulty, 2008, ISSN 1212-4117.
73. VAĎUROVÁ, H., MÜHLPACHR, P., *Kvalita života. Teoretická a metodologická východiska*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2005
74. Van HOUTTE, B. and JARVIS, P. A., *The role of pets in preadolescent psychosocial development*. Journal of Applied Developmental Psychology 1995/16: 463-479
75. VANDROVCOVÁ, T., *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. 1. vydání, Praha: Triton, 2011, ISBN978-80-7387-456-8
76. VENGLÁŘOVÁ, M., BABIAKOVÁ, M., *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. Praha: Grada Publishing, 2006, 352 s., ISBN 80-247-1151-6
77. VITVAROVÁ, E., *Širokospektrální využití canisterapie: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, 43 l., 7 l. příl., Vedoucí diplomové práce Dita Slavíková, 2006
78. VÍZDALOVÁ, H., *Místo psychologie v hipoterapii*. In Mezinárodní seminář o zooterapiích k tvorbě metodiky. Sborník příspěvků. Brno: Sdružení Fiala, 2004, s. 12-14., ISBN 80-239-3591-7
79. VÍZDALOVÁ, H., *Welfare zvířat v zooterapii*. In Mezinárodní seminář o zooterapiích Tvorba norem praxe I, 1-3.7.2005 v Brně, Brno: Sdružení Filia, 2005, 63 s., ISBN 80-239-5863-1.
80. VOKURKA, M., HUGO, J. a kol, *Velký lékařský slovník*. Praha: Maxdorf, 2010, 1160 s., ISBN: 978-80-7345-202-5
81. WEBER, M., *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: Free Press, 1947
82. WINEFIELD et al., *Health effects of ownership of and attachment to companion animals in an older population*. International Journal of Behavioral Medicine 15, 2008, pp. 303–310.
83. www.avoz.cz
84. www.canisterapie.org
85. www.delfinoterapie.cz
86. www.deltasociety.org
87. www.dolphinassistedtherapy.com
88. www.equine-therapy-programs.com/
89. www.hopeaacr.org/
90. www.humanimal.cz
91. www.iahaio.org
92. <http://itydenik.cz/region/nemcicko/klienty-v-domove-leci-jihoamericke-lamy?voted>
93. www.svopap.cz

Seznam obrázků

Obrázek 1: Logo IAHAIO (91)

Obrázek 2: Logo SVOPAP (93)

Obrázek 3: Znázornění ucelené rehabilitace - dostupný na

http://www.demosthenes.cz/cz_start.php

Obrázek 4: Dělení zoorehabilitace podle způsobu poskytování služby (64)

Obrázek 5: Přehled základních rozdílů mezi AAA a AAT

Obrázek 6: Pes součástí vzdělávání - dostupný na www.childresearch.net

Obrázek 7: Označení canisterapeutického psa – dostupný na www.google.cz

Obrázek 8: Model hiporehabilitace – dostupný na www.google.cz

Obrázek 9: Hipoterapie – vlastní zdroj

Obrázek 10: Felinoterapie – vlastní zdroj

Obrázek 11: Delfinoterapie (85)

Obrázek 12: Olda Bureš při delfinoterapii s dítětem z dětského domova v Lucembursku (85)

Obrázek 13: Porovnání využití zvířat v zoorehabilitaci (43)

Obrázek 14: Lamy v Nezamyslicích (92)

Obrázek 15: Polohování se psem (84)

Seznam tabulek

- Tabulka 1: Věková struktura respondentů
- Tabulka 2: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání
- Tabulka 3: Struktura respondentů dle aktivity na trhu práce
- Tabulka 4: Chov domácího zvířete
- Tabulka 5: Blízkost s hendikepovaným
- Tabulka 6: Povědomost o asistenčních aktivitách se zvířaty
- Tabulka 7: Nejčastější zdroj informací
- Tabulka 8: Vlastní zkušenost s asistenčními aktivitami se zvířaty
- Tabulka 9: Znalost pojmů
- Tabulka 10: Představa o uplatnění asistenčních aktivit se zvířaty
- Tabulka 11: Vhodnost použití asistenčních aktivit se zvířaty
- Tabulka 12: Kdo by měl asistenční aktivity se zvířaty doporučit
- Tabulka 13: Volba využití asistenčních aktivit se zvířaty
- Tabulka 14: Vliv na zdraví a rozvoj osobnosti
- Tabulka 15: Souhlas s užitím zvířete k alternativní terapii
- Tabulka 16: Hrazení zoorehabilitací ZP
- Tabulka 17: Dostatečnost informovanosti
- Tabulka 18: Názor na zajímavost a perspektivnost tématu

Seznam grafů

- Graf 1: Zastoupení jednotlivých krajů
- Graf 2: Věková struktura respondentů
- Graf 3: Struktura respondentů dle nejvyššího dosaženého vzdělání
- Graf 4: Struktura respondentů dle aktivity na trhu práce
- Graf 5: Chov domácího zvířete
- Graf 6: Blízkost s hendikepovaným
- Graf 7: Povědomost o asistenčních aktivitách se zvířaty
- Graf 8: Nejčastější zdroj informací
- Graf 9: Vlastní zkušenost s asistenčními aktivitami se zvířaty
- Graf 10: Znalost pojmů
- Graf 11: Představa o uplatnění asistenčních aktivit se zvířaty
- Graf 12: Vhodnost použití asistenčních aktivit se zvířaty
- Graf 13: Kdo by měl asistenční aktivity se zvířaty doporučit
- Graf 14: Volba využití asistenčních aktivit se zvířaty
- Graf 15: Vliv na zdraví a rozvoj osobnosti
- Graf 16: Hrazení zoorehabilitací ZP
- Graf 17: Dostatečnost informovanosti
- Graf 18: Názor na zajímavost a perspektivu tématu

Přílohy

- Příloha č. 1: Dotazník - vlastní
- Příloha č. 2: Pravidla použití zvířat v profesionálních zařízeních (19)
- Příloha č. 3: Standardy kvality sociálních služeb (64)

Příloha č. 1 – Dotazník

Dobrý den,	
máte před sebou dotazník, který obsahuje otázky na téma "asistenční aktivity se zvířaty". Jeho vyplnění by Vám nemělo zabrat víc než 10 minut. Obracíme se na vás s žádostí, abyste si tento čas našli a svými upřímnými odpověďmi pomohli zkvalitnit informovanost o této problematice a podpořit její rozvoj.	
1. Chováte domácí zvíře?	☐ ano ☐ ne
2. Máte ve své blízkosti handicapovaného člověka?	☐ ano ☐ ne
3. Slyšeli jste někdy o asistenčních aktivitách se zvířaty? <i>(když "ne", pokračujte otázkou č.11)</i>	☐ ano ☐ ne
4. Odkud jste se o těchto aktivitách dověděli?	☐ internet ☐ rozhlas ☐ škola ☐ televize ☐ tisk ☐ jinak
5. Máte vlastní zkušenost s asistenčními aktivitami se zvířaty?	☐ ano ☐ ne
6. Které níže uvedené pojmy jsou Vám známé, nebo jste je už zaslechli? <i>(možno více odpovědí)</i>	☐ canisterapie ☐ felinoterapie ☐ farmingoterapie ☐ hipoterapie ☐ delfinoterapie ☐ jiné
7. Víte, kde najdou uplatnění asistenční aktivity se zvířaty?	☐ ano ☐ ne
8. Jak byste ohodnotil/a vhodnost použití asistenčních aktivit se zvířaty (v případě potřeby) pro jednotlivé kategorie? <i>(hodnocení 1-5, jako známky ve škole)</i>	kojenci, batolata <input type="text"/> senioři <input type="text"/> děti, mládež <input type="text"/> osamělí <input type="text"/> dospělí <input type="text"/> nemocní, handicapovaní <input type="text"/>
9. Kdo by měl asistenční aktivity se zvířaty doporučit? <i>(možno více odpovědí)</i>	☐ lékař ☐ psycholog ☐ pedagog ☐ jiná odpověď- kdo? <input type="text"/>
10. Využil/a byste asistenčních aktivit se zvířaty?	☐ ano ☐ ne

11. Mohou podle Vás zvířata přispět ke zlepšení zdravotního stavu, případně k rozvoji osobnosti člověka?	☐ ano	☐ ne
12. Souhlasíte s užitím zvířete k alternativní terapii u lidí?	☐ ano	☐ ne
13. Měly by být asistenční aktivity se zvířaty zařazeny mezi sociální služby? (tzn. hrazeno zdravotní pojišťovnou)	☐ ano	☐ ne
14. Je informovanost o těchto aktivitách podle Vás dostatečná?	☐ ano	☐ ne
15. Je podle Vás toto téma zajímavé a perspektivní?	☐ ano	☐ ne
16. Jaký je Váš věk?	vyber věk <input type="text"/>	
17. Jaké je Vaše pohlaví?	☐ žena	☐ muž
18. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?	vyber možnost <input type="text"/>	
19. Vaše postavení na trhu práce?	vyber možnost <input type="text"/>	
20. Kraj Vašeho bydliště?	zvol kraj <input type="text"/>	
Datum vyplnění dotazníku	<input type="text"/>	
<p>Děkujeme za vyplnění dotazníku. </p> <p>Vaše odpovědi budou využity k posouzení úrovně informovanosti veřejnosti o asistenčních aktivitách se zvířaty využívaných v oblasti rozvoje osobnosti člověka.</p>		

Příloha č. 2 - Pravidla použití zvířat v profesionálních zařízeních

1. Nikdo (klient, pracovník zařízení ani návštěvník) nesmí být do kontaktu se zvířetem nucen.
2. Instituce musejí mít pravidla a instrukce týkající se používání zvířat v daném zařízení v písemné podobě ještě před začátkem programu.
3. Jak psi, tak jejich psovodi musejí projít výcvikem, výběrem a testy, než je umožněna jejich účast v programu.
4. Klienti s kontraindikacemi (silné alergie, fobie, nekontrolovatelné a nepředvídatelné chování) musejí být předem z programu vyloučeni.
5. Práva těch, kteří si kontakt se zvířetem nepřejí, musejí být za všech okolností respektována.
6. Ani klient, ani návštěvník by nikdy neměli být necháni se zvířetem o samotě.
7. Za všech okolností je třeba respektovat a zajistit práva zvířat. To zahrnuje slušné zacházení, ochranu před přílišným stresem a přístup k vodě a volnému výběhu.

Příloha č. 3- Standardy kvality sociálních služeb

Standardy kvality sociálních služeb jsou souborem patnácti kritérií, jejichž prostřednictvím je definována nezbytná úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti:

- procedurální (osm kritérií)
- personální (dvě kritéria)
- provozní (pět kritérií)

A. Procedurální standardy kvality sociálních služeb

Standardy kritéria č. 1: Cíle a způsoby poskytování služeb

Standardy kritéria č. 2: Ochrana práv osob

Standardy kritéria č. 3: Jednání se zájemcem o sociální službu

Standardy kritéria č. 4: Smlouva o poskytování sociální služby

Standardy kritéria č. 5: Individuální plánování sociální služby

Standardy kritéria č. 6: Dokumentace o poskytování sociální služby

Standardy kritéria č. 7: Stížnosti na kvalitu nebo způsob poskytování sociální služby

Standardy kritéria č. 8: Návaznost poskytované sociální služby na další dostupné zdroje

B. Personální standardy kvality sociálních služeb

Standardy kritéria č. 9: Personální a organizační zajištění sociální služby

Standardy kritéria č. 10: Profesní rozvoj zaměstnanců

C. Provozní standardy kvality sociálních služeb

Standardy kritéria č. 11: Místní a časová dostupnost poskytované sociální služby

Standardy kritéria č. 12: Informovanost o poskytované sociální službě

Standardy kritéria č. 13: Prostředí a podmínky pro poskytování služeb

Standardy kritéria č. 14: Nouzové a havarijní situace

Standardy kritéria č. 15: Zvyšování kvality sociální služby